

Mynd: Sunna Davíðsdóttir

Íslenskt táknmál

er okkar mál

„Táknmálið er undirstaða alls“

Viðtal við Láru Mariu Theodórsdóttur

Máluppeldi heyrnarlausra barna

Eftir Svandísi Svavarsdóttur

Heyrnarskert börn í leikskóla

Eftir Margréti Gígu Þórðarsóttur

Hvað er táknmál?

Eftir Svandísi Svavarsdóttur

Tvítýngda tölván

Eftir Valgerði Stefánsdóttur

„Ef ég viðurkenni mál annars manns hef ég þar með viðurkennt manninn... en ef ég viðurkenni ekki mál hans hef ég þar með hafnað honum, vegna þess að málið er bluti af okkur sjálfum.“

TERJE BASILIER

Ritstjórnarpistill

Jæja, nú er að þessu sinni þema blaðsins táknmál. Ég ætla ekki að skrifa um efni blaðsins í þessum stutta pistili, en mig langar hins vegar að nota tækifærið og segja svolitla sögu af mér sjálfri fyrr og nú. Þegar ég var átta ára og nýbúin að missa heyrnina var ég ekki sett strax í Heyrnleysingjaskólann (í dag Vesturhlíðarskólinn), heldur var ég í tvö ár í bekk með um 30 nemendum. Einn dag ákvað ég að hætta að stara út í loftið vegna þess að ég skildi ekki hvað fram

för í kennslustundinni, og reyna að vera „dugleg“ að einbeita mér að því hvað kennarinn væri að segja. Hann sagði „þið eigið að teikna ??..“ já, teikna hugsaði ég mér fannst það gaman og ákvað þarna á svipstundu að teikna stúlku í finum kjól með hálsmen og flott hár og gerði ég það. Þegar ég var búin rétti ég kennaranum myndina. Svipur hans var ekkert til að hrópa húrra fyrir, nei þvert á móti sýndi hann mér hvað hinir krakkarnir voru að teikna, þau voru jú að teikna kú, þetta var náttúrufræðitími, og verið að tala um dýrin. Hvernig átti ég að vita það? Krakkarnir fengu kennslu og fróðleik úr sagnabrunni kennarans, en ekki fékk ég það. En snúum okkur nú að lífi mínu í dag 28 árum eftir þennan atburð, hvað hefur breyst? Jú, það góða er að ég hef lært táknmál, það hefur fært mig nær þekkingu og minnkað allan misskilning. Ég get teiknað kú, án þess að fá skömm í hattinn fyrir. Ef mér er sagt það á táknmáli. Það er það góða við þetta. En hvernig er staðan í dag? Það skal ég segja ykkur og tek enn sjálfa mig sem dæmi, og veit að ég er ekki einsdæmi. Ég er í sambúð með heyrnarlausum manni og við eigum 2 börn á leikskólaaldri, höfum komið okkur upp fallegu en dýru húsnæði og leggjum okkur fram um að vera nýtir þjóðfélagsþegar. Ég hef til dæmis verið að reyna að koma mér áfram með sölu vara í heimakynningu, mér finnst það geta gefið mikið af sér og þannig fært okkur það sem við þurfum til að greiða af húsinu. En það er einn hængur á þessu, það er erfitt að fá túlk og það er alltaf spurning um hver borgar túlkinn þegar ég er með heimakynningu fyrir heyrandi fólk eða þegar ég fer á þjálfunarfundi. Á ég skilið að missa af þessu tækifæri vegna þess að túlkun er skorin við nögl af sveitarfélögum? Nei, það finnst mér ekki, ég er bara að skapa mér sjálfri og minni fjölskyldu tækifæri sem hundruð annarra þjóðfélagsþegna eru að nýta án þess að hafa einhverjar hindranir í því eins og ég þarf að berjast við. Allt þetta ætti að breytast þegar táknmálið verður viðurkennt, þá ætti ég og aðrir heyrnarlausir að geta fengið túlk án þess að vera að hugsa um hver borgar túlkinn eða vera með samviskubít útaf því að við séum að nota fé frá sveitarfélagi okkar. Ég og aðrir heyrnarlausir höfum sömu réttindi og aðrir og ekki má mismuna neinum, við verðum að fá túlk til að geta samsamað okkur við aðra. Það er nú orðin svolítið löng bið eftir „stóra pakkanum“ en með þessum orðum kalla ég hina stóru samþykkt Alþingis að viðurkenna táknmál heyrnarlausra sem móðurmál heyrnarlausra, en ég vona heilshugar að sú bið fari að stytast og við heyrnarlausir stöndum heyrandi jafnfætis, og eigum nákvæmlega sömu möguleika og allir aðrir. Það gerist auðvitað ekki á einni nóttu en það gerist, það er mín sannfæring.

Sigurlín Margrét Sigurðardóttir, ritstjóri

FORSIÐAN

Sunna Davíðsdóttir, er listamaðurinn

Sunna er fædd í Reykjavík árið 1964. Hún ólst upp í Kópavogi og gekk í Heyrnleysingjaskólann í Reykjavík.

Þegar hún var barn byrjaði hún að mála og teikna. Fjölskyldu hennar fannst það ekkert skrítið þar sem öll ættin var á kafi í listum, myndlist og tónlist og svo framvegis. Hún varð fyrir áhrifum frá fjölskyldunni og eftir að hún útskrifaðist frá heyrnleysingjaskólanum, fór hún í Myndlista- og handíðaskóla Íslands. Hún útskrifaðist árið 1988 og byrjaði að kenna í gamla skólanum sínum myndlist. Árið 1989 hætti hún að kenna og eignaðist sitt fyrsta barn. Núna er hún fjögurra barna móðir og býr með heyrnarlausum eiginmanni sínum í Hafnarfirði. Í hennar eigin fjölskyldu heldur listin áfram og tvær dætur hennar er í tónlistarskóla.

Þótt hún hafi hætt að kenna heldur hún áfram að mála. Sunna og tveir heyrnarlausir listamenn héldu samsýningu í tengslum við

dag heyrnarlausra árið 1994 og hún hefur einnig sýnt verk sín í Háskóla Íslands.

Sunna leitar eftir hugmyndum að myndunum sínum í umhverfinu, í samfélagi heyrnarlausra og táknmálinu. Hún leitar einnig hugmynda í trúnni, landinu og fólkinu sem hér býr. Í verkum sínum notar hún vatnsliti, pastellit og túss, blandar þeim saman eða notar sér.

DÖFBlaðið:

Ritstjóri: Sigurlín Margrét Sigurðardóttir
Ritnefnd: Hafdís Gísladóttir og Anna R. Valdimarsdóttir

Ábyrgðarmaður: Berglind Stefánsdóttir

Útgefandi: Félag heyrnarlausra
Laugavegi 26
101 Reykjavík
Sími: 561-3560, fax: 551-3567
Netfang: feheyrn@ismennt.is

Ljósmyndir: Sóla og fleiri. Myndefni frá leikskólanum Sólborg
Tölvuumbrot: Grafíska smiðjan ehf.
Prentun: Prentverk Kjartans
Upplag: 1000 eintök

Stjórn Félags heyrnarlausra:

Berglind Stefánsdóttir, formaður	Netfang: bettys@ismennt.is
Júlía G. Hreinsdóttir, varaformaður	Netfang: juliahr@islandia.is
Sigurlín Margrét Sigurðardóttir, ritari	Netfang: sigmars@islandia.is
Unnur Dóra Norðfjörð, meðstjórnandi	Netfang: unnurdora@islandia.is
Guðrún Ólafsdóttir, meðstjórnandi	Netfang: gudruno@bi.is

Framkvæmdarstjóri Félags heyrnarlausra:

Hafdís Gísladóttir Netfang: feheyrn@ismennt.is

„Táknmálið er undirstaða alls“

Ragna Sara Jónsdóttir ræðir við Láru Maríu Theodórsdóttir

Lára María Theodórsdóttir og Ólafur Halldórsson eiga tvö heimili, annað í Reykjavík en hitt á Tjörn í Austur-Skaftafellssýslu. Þau eiga

tvö drengi, Agnar þriggja ára og Halldór, fimm ára. Halldór er heyrnaskertur og hefur verið frá fæðingu. Heyrnarskerðing Halldórs uppgötvaðist þegar hann var 15 mánaða, en hann var orðinn þriggja ára þegar farið var að kenna honum táknmál. Lára María hefur langa sögu að segja frá fæðingu Halldórs, baráttunni við kerfið og kraftaverkinu þegar fjölskyldan kynntist táknmálinu.

Í maí 1993 fæddist hjónunum Láru Maríu og Ólafi sonur. Barnið varð fyrir alvarlegum súrefnisskortri í fæðingu og var drengnum vart hugað líf: tvísýnt var um hann fyrsta sólarhringinn. Næstu tvær vikurnar var hann á vökudeild og ekki var vitað hve alvarlegar afleiðingar súrefnisskorturinn myndi hafa í för með sér. Að því búnu fékk hann að fara heim en var undir ströngu eftirliti þangað til hann varð 10 mánaða. Þá útskrifaði barnalæknir hann sem heilbriggt barn, enda hafði hann sýnt miklar framfarir og eðlilegan þroska ungbarns. Lára María og Ólafur héldu austur með barnið, ákaflega glöð og var þungu fargi af þeim létt, barnið hafði verið úrskurðað heilbriggt af fagmanni, og þau fóru að slaka á.

Drengurinn hlaut nafnið Halldór. Hann var kraftmikill grallari sem aldrei var kyrr og hafði ávallt nóg fyrir stafni. Ef

hann var ekki að moka flórin, þá var hann að gefa kúnum, raka saman heyi eða fá sér að borða. Hann undi sér vel í sveitinni og elskaði dýrin og útiveruna. Í ágúst 1994, þegar Halldór var 15 mánaða kom vinkona Láru Maríu í heimsókn. Halldór var mjög hændur að móður sinni og hljóp vanalega til hennar þegar hann sá hana. Á morgnana fór

Það var ótrúlegt að sjá muninn á barninu eftir þetta sumar, hvernig hann og við öðluðumst nýtt líf með táknmálinu.

Lára María út að mjólka og var vinkona hennar þá með Halldór á meðan. Hún tók eftir því að þegar Lára María kom

inn úr fjósinu og kallaði til þeirra Halldórs eða talaði við þau sýndi hann engin viðbrögð þegar hún var ekki í auglýn. Þegar hann sá hana hins vegar hljóp hann strax í faðm hennar og brast í grát. Vinkona Láru Maríu kveikti á perunni, drengurinn heyrði ekki í mömmu sinni. „Hún var alveg miður sín og fór heim til Reykjavíkur án þess að segja nokkuð enda var hún ekki viss hvort hugmynd hennar væri rétt. Svo hringdi hún í mig og sagði mér að hún héldi að drengurinn heyrði ekki,“ segir Lára María sem brást skyndilega við þessari ábendingu og þau hjónin fóru með drenginn í skoðun til Reykjavíkur á Heyrnar- og talmeinastöðina. „Þetta var svo skrýtið vegna þess að Halldór var farinn skilja einstaka orð og sagði til dæmis bless, svo það villti fyrir,“ segir Lára María.

Halldór Ólafsson er að verða sex ára í vor. Hér er hann á leikskólanum Sólborg, en Lára María er sérstaklega þakklát öllu því góða starfsfólki sem þar er, það sé bæði gott og metnaðarfullt.

Með heyrnartæki og lítið annað í veganesti

„Á Heyrnar- og talmeinstöðinni var Halldór greindur alvarlega heyrnarskertur. Okkur var sagt að þetta væri varanleg skemmd sem engin von væri til að myndi lagast. Við töluðum við heyrnarfræðing sem lét okkur fá heyrnartæki fyrir Halldór og sagði hann að við ættum að bíða og sjá hvernig hann aðlagðist heyrnartækjunum, og benti okkur á að oft tæki það töluverðan tíma að láta börn aðlagast þeim. Við spurðum hvort Halldór ætti ekki að læra táknmál en þá var okkur sagt eftirfarandi: „Hann verður að gera það upp við sig sjálfur hvort hann vill læra táknmál eða ekki þegar hann eldist. Við fórum heim með þetta veganesti og heyrnartækin,“ segir Lára María.

Fjölskyldan hélt austur, og við tók hræðilegur tími að sögn Láru Maríu. Hún reyndi að venja Halldór við heyrnartækin, en allt kom fyrir ekki, hann var snöggur að losa sig við þau. Oft voru fimm til tíu manns að leita að heyrnartækjunum jafnt innandyra sem utan. „Faðir Halldórs afneitaði þessu í fyrstu og ég gekk í gegnum mjög erfitt tímabil. Ég afneitaði heyrnarskerðingunni aldrei og sá að Óli þyrfti að fá tíma til að átta sig á þessu, og tók það hann í kringum eitt ár. Mér leið hræðilega illa þennan vetur. Mér fannst ég vera gersamlega ein að berjast við allt og alla, og sérstaklega við heyrnartækin. Það var ekki nokkur leið fyrir mig að eiga samskipti við Halldór. Mér fannst ég alltaf vera að hnippa í hann, benda honum á hluti og reyna að fá hann til að skilja mig, en það

gekk allt saman mjög brösuglega,“ segir Lára María.

Í febrúar 1996 kom að því að Halldór fékk leikskólapláss á Höfn í Hornafirði. Lára María keyrði hann 40 km á dag til þess að koma honum í skólann og sótti á kvöldin að honum loknum. Á leikskólanum var enginn faglærður aðili, hvað varðaði heyrnarlaus börn, en Halldór var með stuðningsaðila sér við hlið. „Hún vildi allt fyrir hann gera sem hún gat og var honum mikil stoð og stytta, en það var enginn sem kveikti á perunni hvað það var sem barnið vantaði,“ segir Lára María.

Himnasendingin Júlía

Í maí sama ár kom að því að stuðningsaðili Halldórs hætti störfum. Lára María fór þá á fund fulltrúa málefna fatlaðra á Höfn til þess að athuga hvað væri hægt að gera í máli Halldórs, hann hafði ekki aðlagast heyrnartækjunum og litlu sambandi var hægt að ná við þetta kraftmikla og lífsglaða barn sem var farinn að verða töluvert eirðarlaus. „Félagsmálafulltrúinn ræddi við Hall Magnússon félagsmálastjóra á Höfn um mál Halldórs og hann lagði til að það væri skoðað nánar. Hann hafði samband við Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra. Þau höfu aldrei heyrt um heyrnarskert barn á Hornafirði og ég hafði aldrei heyrt um Samskiptamiðstöðina, en það var stórkostlegt að komast í samband við starfsfólk hennar. Það eru hins vegar greinilega einhverjir samskiptabrestir á milli Heyrnar- og talmeinstöðvarinnar og Samskiptamiðstöðvarinnar þar sem ég hefði talið

„En það er á hreinu að táknmálið er undirstaða alls og þar á meðal þess að geta talað íslensku.“

eðlilegt að Heyrnar- og talmeinstöðin hefði látið vita af Halldóri þegar hann var greindur heyrnarskertur. Nú, í samningu sjá félagsmálafulltrúinn og Samskiptamiðstöðin að aðgerða er þörf og við fengum fjárveitingu til þess að fá táknmálstalandi manneskju til þess að vera með Halldóri yfir sumarið og kenna honum táknmál.“

Júlía Hreinsdóttir, sem sjálf er heyrnalaus og menntaður þroskaþjálfari kom austur í júní. Hún bjó á Höfn og sótti Halldór klukkan níu á morgnana og skilaði honum klukkan fimm í eftirmiðdaginn. Júlía fór með Halldór víða. Í sund, niður á höfn, á flugvöllinn og hvað sem henni datt í hug til þess að sýna honum sem flest til að geta gefið honum tákn yfir hlutina. Ánægja Láru Maríu með þetta tímabil leynir sér ekki: „Júlía var eins og himnasending og þegar hún kom var svo þungu fargi af okkur létt. Bara að sjá heyrnarlausu manneskju sem spjaraði sig svona vel í lífinu var viss léttir, fyrir utan það hvað hún var yndisleg. Halldór hafði verið mjög eirðarlaus og ég hafði til dæmis aldrei getað fengið hann til að setjast niður og skoða bækur. En Júlía fékk hann til að leika sér og meira að segja til að skoða bækur og hafa gaman af. Það var ótrúlegt að sjá muninn á barninu eftir þetta sumar, hvernig hann og við öðluðumst nýtt líf með táknmálinu, en Júlía hélt táknmálsnámskeið

Höfn:
Ferðaþjónusta Jökulsárlóni, Hali
Jökull, verkafélagsfélag, Víkurbraut 4

Selfoss:
Árvirkinn ehf., Eyravegi 29
Bílaskemman hf., Völlum Ölfusi
Flúðasveppir, Hrunamannahreppi
Fossvélur hf., Hrísmýri 4
Framsóknarfélag Árnessýslu, Elstadal
Gaulverjabæjarhreppur, Gerðum
Gnúpverjahreppur, Árnesei
Hótel Geysir og Söluskálinn, Haukadal, Biskupstungum
Hraungerðishreppur, Þingborg
Jeppasmíðjan hf., Ljónsstöðum
Kaupfélag Árneseinga, Austurvegi 3-5

Pizza 67, Tryggvagötu 40
Ræktunarsamband Flóa og Skeiða hf., Gagnheiði 35
Selfossveitur, Austurvegi 67
Selós ehf., Eyravegi 51
Set ehf., plastiðnaður, Eyravegi 43
Skeiðahreppur
Villingaholtshreppur, Mjósyndi
Ölur, skógræktarstöð, Sólheimum Grímsnesi

Hveragerði:
Hamrar hf., plastiðnaður, Austurmörk 11
Heilsustofnun NLFÍ, Grænumörk 10
Vinnuvélar A. Michelsen ehf., Austurmörk 4

Porlákshöfn:
Fiskjöldjan Ver, Óseyrarbraut 20

Hafnarnes hf., útgerð, Óseyrarbraut 16
Ljósavík hf., útgerð, Unubakka 46
Ölfushreppur, Selvogsbraut 2

Laugarvatn:
Laugardalshreppur, Laugarvatni Reykjum

Hella:
Smíðjan sf., Þrúðvangi 36
Vörufell hf., heildverslun, við Suðurlandsveg

Hvolsvöllur:
Hótel Hvolsvöllur, Hlíðarvegi 7
Vestur-Landeyjahreppur

Kirkjubæjarklaustur: Bifreiðaverkstæði Gunnars

„Júlía var eins og himnasending og þegar hún kom var svo þungu fargi af okkur létt. Bara að sjá heyrnarlausu manneskju sem spjaraði sig svona vel í lífinu var viss léttir, fyrir utan það hvað hún var yndisleg.“

fyrir nánustu fjölskyldu Halldórs. Þegar Júlía fór í lok ágúst lagði hún til við okkur að við kæmum til Reykjavíkur með haustinu. Halldór þyrfti táknmál, það gæti ekki skemmt neitt og myndi flýta fyrir öllum hans þroska. Við treystum á hana og úr varð að ég kom suður í október með Halldór og Agnar bróður hans sem þá var rúmlega eins árs,“ segir Lára María. Halldór byrjaði strax á leikskóla hjá Vesturhlíðarskóla og Lára María á táknmálsnámskeiði. Halldór féll strax inn í hópinn á leikskólanum og gekk vel að eiga samskipti við hina krakkana. Lára María minnst sérstaklega á frábært starfsfólk skólans sem hún segir að hafi verið starfi sínu vel vaxið.

Tvöföld útgjöld

Að flytja að hálfu leyti í bæinn útheimti töluverðar breytingar og þýddu að fjölskyldan rak tvö heimili, en Ólafur faðir Halldórs rekur bú og er verktaki fyrir þungavinnuvélar. Útgjöld heimilisins tvöfölduðust og Lára María leitaði allra leiða til að fá styrki og fjárhagslega aðstoð, því róðurinn reyndist þungur. Skömmu eftir að fjölskyldan kom til Reykjavíkur hittu Lára María foreldra heyrnarlausra barna í fyrsta sinn. „Það var alveg stórkostlegt að hitta fólk sem stóð í sömu sporum og maður sjálfur. Þá uppgötvaði ég að ég var ekki ein í heiminum og aðrir hefðu gengið í gegnum svipaða hluti og ég.“

Halldór byrjaði í byrjun árs 1997 að vera hálfan daginn á Sólborg sem er leikskóli rekinn af Dagvist barna en þar eru bæði heyrnarlaus og heyrnarskert börn og systkini þeirra. Lára María segir

Halldór og Júlía Hreinsdóttir þroskaþjálfari

að það hafi ekki verið fyrr en sl. vor sem Halldór hafi farið að nota táknmálið verulega, og frá því sl. haust þegar hann fór að vera eingöngu á Sólborg hefur hann aukið notkun þess enn meir. „Það

„Hann hefur róast óskaplega eftir að hann lærði táknmálið og er varla sama barn. Ég myndi ekki viljað hafa farið á mis við þetta.“

er því líkur munur á barninu eftir að það fékk mál, og það var ánægjuleg stund þegar ég talaði við hann fyrst á táknmáli og hann skildi mig. Mér fannst ég vera að kynnast nýrri persónu. Áður var það heilmikill streituvaldur að við gátum ekki haft samskipti við hann auk þess sem hann var mjög hávær. Hann hefur róast óskaplega eftir að hann lærði táknmálið og er varla sama barn. Ég myndi ekki viljað hafa farið á mis við þetta. En það er á hreinu að táknmálið er undirstaða alls og þar á meðal þess að geta talað íslensku,“ segir Lára María en Halldór á nokkra möguleika á því að tala. Hann er í talkennslu tvisvar í viku og getur sagt nokkur algeng orð á íslensku. Hann gengur nú sjálfviljugur

með heyrnartækin og minnir móður sína jafnvel á að setja þau á sig á morgnana. Í dag og líklega í nánustu framtíð, ef dæmið gengur upp fjárhagslega, mun fjölskyldan halda áfram að búa á tveimur stöðum. Ólafur faðir Halldórs er allt árið fyrir austan en kemur einu sinni í mánuði suður. Lára María og drengirnir reyna að fara eina helgi í mánuði austur auk þess sem þau eyða sumarfrí, jólum og páskum þar, eða u.þ.b. fjórum til fimm mánuðum á ári. Sveitin, dýrin og róin sem þar er að finna gefur Halldóri óendanlega mikið að sögn móður hans og þar unir hann sér einn tímunum saman. Lára María vonast til að geta haldið í búið í sveitinni en kvartar undan skilningsleysi stjórnvalda og almennings og eftir það sem hún hefur hingað til gengið í gegnum segir hún baráttuna við kerfið það erfiðasta í dag. Hún segir að helstu áhyggjur hjónanna sé flutningur á málefnum fatlaðra frá ríki yfir á sveitarfélög, þau séu mörg hver ekki tilbúin að taka við svo stórum bita. Sveitarfélög beri gjarnan við að ekki séu til peningar en auðvitað vilji þau bara skila hallalaus búi. Hún segir að lokum: „Það á ekki að þurfa að breyta öllu manns lífi þó að einhvers konar fötlun komi upp í fjölskyldunni. Kerfið á að vinna með manni en ekki á móti.“

Ragna Sara Jónsdóttir

Máluppeldi heyr barna

Þegar lítið barn fæðist er foreldrum og uppalendum mikið og flókið verk á höndum. Máluppeldið er eitt þessara verka og ef til vill það þeirra sem við leiðum sjaldnast hugann að. Máluppeldið kemur af sjálfu sér, - eða hvað? Máltaka barns hefst að sumra álitum þegar í móðurkviði. Barnið skynjar umhverfisljóð fyrir fæðingu og gerir samkvæmt rannsóknum greinarmun á rödd móður og rödd annarra á fyrsta degi ævinnar. Fljótlega fer barnið að tileinka sér hljóð, tónfall og áherslur úr umhverfinu og það áður en það fer sjálft að mynda fyrstu orðin. Þessi undirbúningur að máltökunni er afskaplega mikilvægur fyrir það sem síðar gerist, máltökuna sjálfa. Barnið er baðað í máli. Það hlustar á foreldra sína tala saman, það heyrir í útvarpi og sjónvarpi og síðast en ekki síst er talað við barnið um það sem fyrir augu ber. Öll höfum við yfir að ráða aðferðum til að örva málþroska lítils barns. Við drögum seiminn, endurtökum í sífellu, beitum ýktu tónfalli til að undirstrika það sem mestu máli skiptir í setningunni, stytum setningar, bendum og spyrjum. Þetta hefur enginn beinlínis kennt okkur. Hæfileikinn til að færa mál frá einni kynslóð til annarrar er einn þeirra hæfileika sem okkur er áskapaður,

ómeðvitað þekking. Vissulega getur málörvun verið markvissari, við getum einsett okkur að lesa meira fyrir börnin, tala meira við þau, segja þeim meira og syngja með þeim. Meginatriðið er samt sem áður það að grunnurinn er til staðar. Foreldrar „kunna“ að beita máluppeldi.

Heyrnarlaus barn þarf málörvun eins og önnur börn. Frjótt og öflugt málumhverfi er forsenda málþroskans sem svo

Til að heyrnarlaus barn fái sömu möguleika til þroska og heyrandi barn er því nauðsynlegt að alast upp í táknumálsumhverfi.

aftur gerir barninu kleift að mynda tilfinningatengsl, gera sér grein fyrir merkingu hugtaka, læra félagslegar reglur, skiptast á reynslu og þekkingu við umhverfi sitt og verða þar með virkur og hæfur einstaklingur í samfélagi við annað fólk. Til að heyrnarlaus barn fái sömu möguleika til þroska og heyrandi barn er því nauðsynlegt að alast upp í táknumálsumhverfi. Táknumálsumhverfi er ekki bundið stað eða stund. Með

táknumálsumhverfi er átt við að alltaf þegar heyrnarlaus barnið er nálægt er talað táknumál eða a.m.k. bendingar og stöku tákni beitt hafi fólk ekki vald á táknumáli.

Heyrnarlaus barn heyrir ekki. Móðurmál heyrnarlausra er táknumál sem er frjótt og lifandi mál sem hefur flókna málfræði og mikinn sköpunarmátt. Heyrnarlaus barn hefur sem sé annað móðurmál en foreldrar þess. Heimilið verður tvítyngt og allur samskiptaveruleiki heimilisins breytist. Máluppeldið er ekki lengur ómeðvitað heldur meðvitað. Foreldranir þurfa að hugsa markvisst um það í hverju máluppeldi felst.

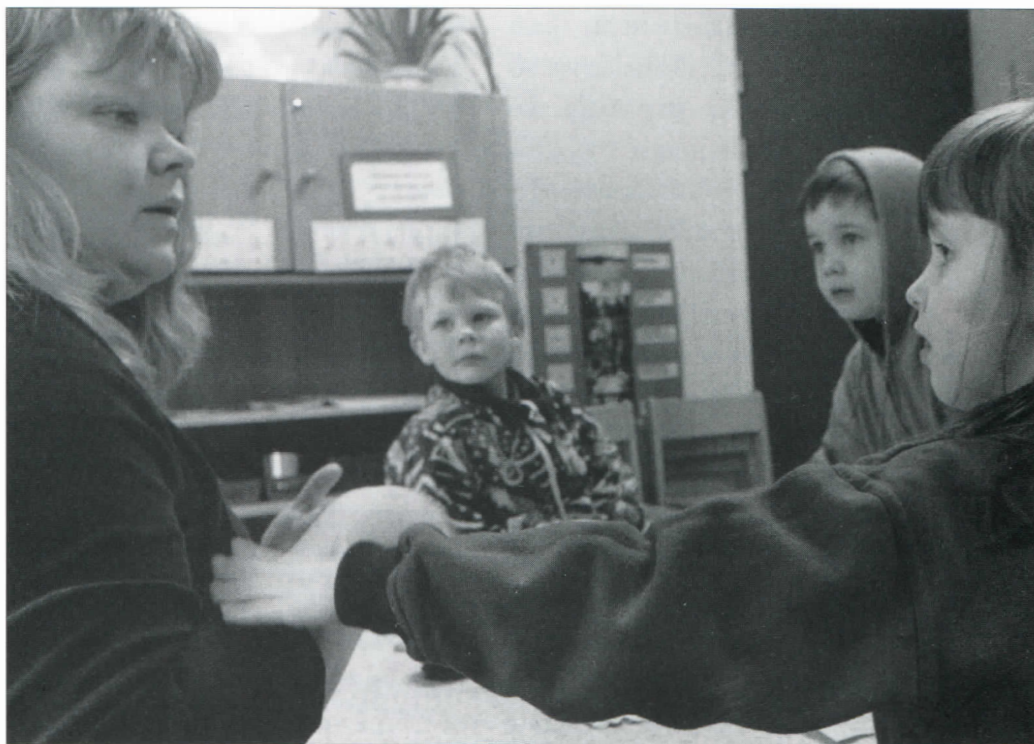
Þegar barn er ómálga hjöllum við við það, böbblum og bullum, grettum okkur og geiflum. Við erum „týnd“ og birtumst aftur, missum sama hlutinn aftur og aftur og segjum datt. Reynum að flytja þessa hegðun yfir á táknumál. Hjal er ekkert annað en hljódaleikur. Við beitum málhljóðunum óskipulega, röðum þeim í ýmsar runur „babababa“, „gúgúgúgú“. Í táknumálinu gerum við eins. Táknumálið samanstendur af handahreyfingum, svipbrigðum og látbragði ýmsu. Þess vegna „hjölum“ við við heyrnarlaus barn með því að beita svipbrigðum, brosa, gapa, lyfta augabrúnum og láta þær síga

Mestu varðar þó að með því að búa barninu táknmálsumhverfi á heimilinu og markvisst máluppeldi á táknmáli er verið að leggja grunn að menntun og þroska einstaklings sem á alla möguleika í framtíðinni fái hann þennan grunn.

heyrnarlausra

Ef heyrnarlaust barn er „baðað“ í máli eins og heyrandi barn öðlast það ríkt og frjótt mál og verður í framtíðinni hæfara til að læra önnur mál og þar með aðrar greinar.

á víxl. Við látum fingurna „spila“ í loftinu, hreyfum hendurnar taktfast sitt á hvað, endurtökum stuttar setningar í sífellu: HVAR ER MAMMA, SJÁÐU DÚKKUNA. Seinna meir lesum við fyrir barnið, segjum sögu á táknmáli upp úr bókinni, skoðum myndir og spjöllum. Öll þessi málörvun beinist að barninu sjálfu en ekki síður mikilvægt er að barnið fái aðgang að umræðuefnum fullorðna fólksins. Sjái umræðurnar um matargerðina, bílaða bílinn, endurbætur á íbúðinni, jólagjafainnkaupin og líka áður en barnið öðlast skilning á því hvað er rætt um. Ef heyrnarlaust barn er „baðað“ í máli eins og heyrandi barn öðlast það ríkt og frjótt mál og verður í framtíðinni hæfara til að læra önnur mál og þar með aðrar greinar. Mikilvægast er þó kannski það tilfinningalega öryggi sem barnið

finnur þegar það hefur greiðan aðgang að lífi fjölskyldunnar og byggir þar með upp þau tilfinningatengsl sem eru hverju barni nauðsynleg til þroska og menntunar.

Fjölskyldu heyrnarlauss barns er mikið verkefni á höndum. Heimili, þar sem „ástkæra, ylhýra málið“ dugði til alls er nú orðið að tvítyngdu tjáskiptatorgi. Mestu varðar þó að með því að búa barninu táknmálsumhverfi á heimilinu og markvisst máluppeldi á táknmáli er

verið að leggja grunn að menntun og þroska einstaklings sem á alla möguleika í framtíðinni fái hann þennan grunn. Fjölskyldan lærir nýtt mál og vikkar þar með reynslu sína. Heimilið verður miðstöð málnotkunar, öflugra tjáskipta og fyrst og fremst örugg borg þar sem heyrnarlaust barn finnur að borin er virðing fyrir því eins og öðrum á heimilinu.

**Svandís Svavarsdóttir
Samskiptamiðstöð heyrnarlausra**

Heyrnarskert börn í leikskóla

Margrét Gígja Þórðardóttir

Heyrnarskerðing er mjög falin fötlun þ.e. ekki er hægt að sjá það á útliti einstaklings að hann sé heyrnarskertur og eru fáir sem gera sér grein fyrir þeim áhrifum sem fötlunin hefur á þroska hans. Þau viðhorf eru algeng að það nægi að einstaklingurinn fái heyrnartæki og þar með séu málin leyst. Þegar barn

er greint heyrnarskert hefur það viljað brenna við að sú greining sé einungis byggð á læknisfræðilegu mati og að leiðin til að bæta upp heyrnarskerðinguna sé

með tækjum og þjálfun. Fram til ársins 1980, og reyndar enn þann dag í dag, aðhyllast sérfræðingar þá kenningu að ef heyrnarskert barn er í umhverfi þar sem talað er táknmál hafi það heftandi áhrif á málþroska þess. Ofuráhersla hefur verið lögð á að kenna heyrnarskertum börnum að tala og að þau séu í umhverfi með heyrandi börnum. Geta barnanna til að tileinka sér mál í talumhverfi hefur verið stórlega ofmetin og þar með ekki tekið tillit til sérþarfa þeirra. Blöndunarstefna í skólamállum hefur ýtt undir það að heyrnarskert börn væru í sínum hverfisleikskóla en njóti ekki leiðsagnar fagfólks með sérþekkingu um heyrnarskerðingu og afleiðingar hennar. Hæfni heyrnarskertra barna til að tala gefur oft villandi upplýsingar um getu þeirra til að heyra. Heyrnarskert barn getur sýnt lítil frávík í málþroska-prófi en það segir ekki til um hæfni þess til að nota málið í leik með öðrum

börnum, þar sem málþroskaþróf er tekið undir þeim kringumstæðum að barnið talar beint við fullorðinn einstakling. Á síðustu árum hafa sífellt fleiri aðhyllt þá kenningu að rétt sé að gefa heyrnarskertum börnum tækifæri til að vera í umhverfi þar sem talað er táknmál og að þau læri táknmál á uppvaxtarárum sínum. Þó eru foreldrar og fagfólk oft í vafa um mikilvægi þess að barnið læri táknmál þar sem það geti talað, í þessu tilvik, íslensku. Í B.Ed. ritgerðinni minni

Hæfni til að leika þykjustuleik er í beinu samhengi við málþroskann. Þar sem þykjustuleikurinn byggir á hugmyndum sem eru fyrir utan beinan raunveruleika „hér og nú“ verða börnin að tjá þessar hugmyndir með orðum svo hægt sé að byggja upp hlutverkaleiki.

frá Kennaraháskóla Íslands sl. vor velti ég því fyrir mér hvort betra væri fyrir heyrnarskert börn að vera í almennum leikskóla með heyrandi börnum þar sem töluð er íslenska eða í leikskóla sem starfar eftir hugmyndafræðinni um tvítyngi.

Þegar barn hefur verið greint heyrnar-

skert og gerð hefur verið mæling á heyrnartapinu er mikilvægt að meta þarfir barnsins ekki aðeins út frá heyrnarkúrfunni (línurit af heyrnarmælingu) heldur verður að líta á einstaklinginn í heild. Heyrnarkúrfan ein og sér segir lítið um hversu vel eða illa barnið getur tileinkað sér mál. Sum börn geta nýtt sér heyrnartæki og er mikilvægt að þau fái þau sem fyrst. Barnið þarf tíma til að aðlagast tækjunum því skyndilega fara þau að heyra hljóð sem þau hafa ekki heyrt áður. Mikilvægt er að barninu sé leiðbeint þegar það fer að heyra ný hljóð og að því sé hjálpað til að staðsetja hljóðin.

Rannsóknir hafa sýnt að heyrnarskert börn sem alast upp þar sem einungis fer fram talað mál eiga erfitt með að tileinka sér mál og ná eðlilegum málþroska. Hins vegar ef heyrnarskert börn alast upp í umhverfi þar sem táknmál er, eiga þau meiri möguleika á að þroskast á eðlilegan hátt og tileinka sér bæði táknmál og talmál. (M. Ahlström, A. Thorén og G. Preisler, 1996). Heyrnarskert barn er yfirleitt háð því að geta horft á andlit þess sem talar til að geta skilið talað mál. Þetta vill því miður oft gleymast þar sem möguleiki barnsins til að nýta heyrnartæki er ofmetin. Meiri hætta er á því að barnið missi af mikilvægum skilaboðum frá umhverfinu þegar talmálið er einungis viðhaft en ef talað er táknmál við barnið.

Samskiptareglur í táknmáli eru þess eðlis að augnsamband verður að vera til staðaref samskipti eiga að geta átt sér

Hæfni heyrnarskertra barna til að tala gefur oft villandi upplýsingar um getu þeirra til að heyra. Heyrnarskert barn getur sýnt lítil frávík í málþroskaprófi en það segir ekki til um hæfni þess til að nota málið í leik með öðrum börnum.

stað. Því gefur það auga leið að minnihætta er á að barnið missi af skilaboðum ef táknmál er í umhverfinu. Á síðustu árum hefur meiri áhersla verið lögð á það að kenna heyrnarskertum börnum táknmál og að þau séu í umhverfi þar sem talað er táknmál t.d. á leikskólum með heyrnarlausum börnum. Íslenska táknmálið kemur að öllu leyti í staðinn fyrir íslenska talmálið. Málþroski heyrnarlausra barna fylgir nákvæmlega sömu lögumálum og málþroski heyrandi barna. Þau tileinka sér mál í gegnum sjónina og læra af samskiptum við sína nánustu.

Leikskólinn

Til þess að heyrnarskert börn geti nýtt sér þá mikilvægü uppeldiskosti sem leikskólinn hefur upp á að bjóða þarf leikskólinn og leikskólakennarinn að vera meðvitaður um sérþarfir þeirra. Þegar barn hefur verið greint heyrnarskert er mikilvægt að foreldrum sé ráðlagt að setja barnið í leikskóla sem hefur sérþekkingu á heyrnarskerðingu og táknmáli. Barn sem fer í leikskóla sem ekki er sérhæfður í þekkingu á þörfum heyrnarskerta barna getur átt það á hættu að einangrast þar sem það nær ekki að taka þátt í samskiptum við börn og fullorðna og nýta sér uppeldiskosti skólans.

Í leikskólanum er leikurinn kjarni leikskólastarfsins. Leikurinn er bæði nám og vinna fyrir börnin. Í leiknum læra

þau að virða hvert annað og bera virðingu fyrir því sem er í umhverfi þeirra. Leikurinn er tjáning barnsins og um leið er hann undirbúningur undir fullorðinsárin. Rannsóknir hafa sýnt að seinkun á málþroska hefur mikil áhrif á leik- og félagsþroska barna. (G. Preisler, 1983, Hafdís Gísladóttir og S. Heiða Steinsson, 1993). Í leik með öðrum börnum eflist eigið sjálf, sjálfsmynd styrkist og börn læra ákveðnar reglur sem gilda í samskiptum. Í hópi þurfa þau að sýna tillitssemi og virða skoðanir annarra. Rannsóknir á leikjum barna benda ótvírætt til þess að þykjustu- og hlutverkaleikir séu þeir leikir sem hafi hvað mest uppeldisgildi fyrir börn á leikskólaldri. Hæfni til að leika þykjustuleik er í beinu samhengi við málþroskann. Þar sem þykjustuleikurinn byggir á hugmyndum sem eru fyrir utan beinan raunveruleika „hér og nú“ verða börnin að tjá þessar hugmyndir með orðum svo hægt sé að byggja upp hlutverkaleiki. (Hafdís Gísladóttir og S. Heiða Steinsson, 1993).

Heyrnarskert börn geta átt það á hættu að vera útilokuð úr þykjustuleiknum vegna þess að þau eiga erfitt með að fylgja eftir skilaboðum og leikreglum sem börnin setja í leiknum. Þau misskilja oft reglurnar og samskipti við önnur börn þar sem þau heyra ekki skilaboðin.

Dæmi: Þrjú börn eru í búðarleik. Eitt barnið er heyrnarskert. Í upphafi leiksins er það ákveðið að í búðinni skuli selt kaffi og kók. Heyrnarskerta barnið kemur í búðina.

Heyrandi barn: „Hvort viltu kaffi eða kók?“

Heyrnarskerta barnið: Svarar ekki en horfir á barnið.

Heyrandi barn: „Ætlar þú að fá kaffi eða kók?“

Heyrnarskerta barnið: „Kakó“

Heyrandi barn: (Pirrað) „Oh, það er ekki til kakó“.

Þetta dæmi lýsir þeirri höfnun sem heyrnarskert börn geta upplifað þegar þau misskilja það sem sagt er. Þegar börn eru að skipuleggja leik getur verið erfitt fyrir heyrnarskert barn að fylgjast með samskiptum barnanna sín á milli auk þess sem leikreglur geta breyst skyndilega í miðjum leik, sbr. „stopp-leikur“ en þá er gefið til kynna að það eigi að hætta að leika í ákveðinn tíma. Heyrnarskerta barnið heyrir ekki fyrirmælin og heldur áfram að leika og brýtur þannig leikreglurnar. Leikurinn flosnar upp eða upp kemur ágreiningur sem veldur því að heyrnarskerta barnið er útilokað frá leiknum. Það að vera útilokaður úr leikgetur alvarlega hindrað þroska barns og möguleika þess til að öðlast jákvæða sjálfsmynd. (Hafdís Gísladóttir og S. Heiða Steinsson, 1993).

Á almennum leikskólum gefst heyrnarskertum börnum ekki tækifæri til að hitta önnur heyrnarskerta börn né heyrnarskerta fullorðna einstaklinga og hefur þar af leiðandi ekki tækifæri til að samsama sig öðrum eða hafa raunhæfar fyrirmyndir um sjálf sig og framtíðina. Þess eru jafnvel dæmi að heyrnarskerta börn álíti að þau verði með eðlilega heyrn þegar þau verða eldri þar sem þau hafa aðeins kynnst fullorðnu fólki með eðlilega heyrn. Á undanförunum árum hefur verið starfandi tvítyngd leikskóladeild á leikskólanum Sólborg þar sem heyrnarskerta/laus börn eru saman komin með heyrandi börnum. Á tvítyngdri leikskóladeild starfar heyrandi og heyrnarlaust starfsfólk.

Helstu kostir tvítyngdrar leikskóladeildar er að þar gefst heyrnarskertum börnum tækifæri til að velja sjálf hvaða mál þau

vilja tileinka sér þ.e. íslensku eða táknmál. Barnið getur óhindrað átt samskipti við önnur börn á deildinni og fullorðna þar sem möguleikar á sjónrænum

Með því að gefa heyrnarskertum börnum tækifæri til að læra táknmál og vera í leikskóla þar sem starfsemin fer fram á táknmáli njóta þau sömu uppeldiskosta og önnur börn.

samskiptum eru alltaf til staðar. Minni hætta er því á að barnið verði útilokað úr leiknum þar sem önnur börn á deildinni eru vön samskiptareglum sem gilda í táknmálsumhverfi. Sjálfsmynd

heyrnarskerta barnsins styrkist þar sem það getur samsamað sig öðrum heyrnarskertum börnum og hefur fullorðnar fyrirmyndir þ.e. heyrnarlaust/skert starfsfólk.

Niðurstöður rannsókna sem hafa verið gerðar á heyrnarskertum börnum er að tvítyngd leikskóladeild er mun betri kostur fyrir heyrnarskertra barna en almenn leikskóladeild. (Hafdís Gísladóttir og S. Heiða Steinsson, 1993). Með því að gefa heyrnarskertum börnum tækifæri til að vera í umhverfi þar sem talað er táknmál er minni hætta á að börnin dragist aftur úr í þroska. Á tvítyngdri leikskóladeild eins og á Sólborg er starfsfólk meðvitað um sérþarfir heyrnarskertra barna og börnin læra samskiptareglur sem gilda í samskiptum við heyrnarskerta. Þar gefst þeim einnig tækifæri til að umgangast önnur börn með sömu fötlun

sem er afar mikilvægt fyrir sjálfsmynd þeirra.

Með því að gefa heyrnarskertum börnum tækifæri til að vera í umhverfi þar sem talað er táknmál er minni hættu á að börnin dragist aftur úr í þroska.

Með því að gefa heyrnarskertum börnum tækifæri til að læra táknmál og vera í leikskóla þar sem starfsemin fer fram á táknmáli njóta þau sömu uppeldiskosta og önnur börn. Heyrnarskert börn geta

átt tvö móðurmál þ.e. íslensku og táknmál og ber að sjá til þess að þau hafi raunhæfan möguleika á að tileinka sér bæði málin. Heyrnarskert barn sem ekki býr við umhverfi þar sem tekið er tillit til afleiðinga heyrnarskerðingarinnar á það á hættu að alast upp í brotnu málumhverfi, og nær ekki að tileinka sér fullkomið mál, hvorki íslensku né íslenskt táknmál. Ef heyrnarskerta barninu gefst tækifæri til að vera í táknmálsumhverfi getur það tileinkað sér fullkomið mál og nýtt sér málörvun í umhverfinu rétt eins og heyrandi börn. Mun minni hættu er á að barnið verði fyrir misskilningi og höfnun í þeim leikskóla þar sem táknmálsumhverfi er ríkjandi.

Margrét Gígja Þórðardóttir leikskólakennari og sjálf heyrnarskert

- A. Karlsson hf., Brautarholti 28
- Andrés, fataverslun, Skólavörðustíg 22a
- Arkitektastofan Ormar Þór Guðmundsson, Borgartúni 17
- Atlas hf., Borgartúni 24
- Augað sf., gleraugnaverslun, Kringlunni 8-12
- Avis bílaleiga, Sigtúni 5
- Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins, Stuðlahálsi 2
- Áhöld sf., véla- og tækjaleiga, Síðumúla 22
- Árvakur hf., Kringlunni 1
- Árvík hf., Ármúla 1
- Bardó-Hárhús Kristínar, Ármúla 17a
- Barðinn hf., Skútuvogi 2
- Berg, heildverslun, Bergstaðastræti 4
- Bifreiðastöð Reykjavíkur, Skógarhlíð 18
- Bifreiðaverkstæði HP, Hamarshöfða 6
- Bílabúð Benna, Vagnhöfða 23
- Bílahornið Stilling ehf., Skeifunni 11
- Bílaíðn, Suðurlandsbraut 6
- Bílaréttingar Jóns P. Ólafssonar, Efstasundi 73
- Bílasprautun-réttingar sf., Vagnhöfða 16
- Bílastillingar Björns B. Steffensen, Hamarshöfða 3
- Björn Arnórsson, heildverslun, Laugarnesvegi 114
- Blik, bílasala, Höfðatúni 10
- Blómamiðstöðin hf., Réttarhálsi 2
- Blómaval hf., Sigtúni 40
- Borgarfell ehf., heildverslun, Skólavörðustíg 23
- Bókabúð Steinars, Bergstaðastræti 7
- Bónus sf., Skútuvogi 13
- Bónusvídeó hf., - Reykjavík - Kópavogi - Hafnarfirði, Brauðhúsið, Efstalandi 26
- Breiðholtspótek, Álfabakka 12
- Búlki sf., Krókhálsi 10
- Búnaðarbanki Íslands, Hverafold 1-3
- Búnaðarbanki Íslands, Austurstræti 5
- Bæjarleiðir hf., Langholtsvegi 115
- Davíð S. Jónsson hf., Skútuvogi 13a
- Dónald, söluturn, Hrisateigi 19
- Dún- og fiðurhreinunin, Vatnsstíg 3
- Effect, hársnyrtistofa sf., Bergstaðastræti 10a
- Efling stéttarfélag, Skipholti 50d
- Efnalaug Árbæjar, Hraunbæ 102
- Eignamiðlunin hf., Síðumúla 21
- Einingarverksmiðjan hf., Breiðhöfða 10
- Ellingsen ehf., Grandagarði 2
- Endurskoðunarstofan Skólavörðustíg 12,
- Endurvinnslan hf., Knarrarvogi 4
- Erna hf., gull- og silfurmiðja, Skipholti 3
- Farmasía hf., heildverslun, Síðumúla 32
- Fasteignamiðlunin, Suðurlandsbraut 12
- Fasteignasalan Garður, Skipholti 5
- Faxamarkaðurinn, Austurbakka Faxaskála
- Faxavélar hf., Funahöfða 6
- Feró sf., Steinaseli 6
- Félag bókagerðarmanna, Hverfisgötu 21
- Félag einstæðra foreldra, Tjarnargötu 10d
- Fiskkaup hf., fiskverkun, Geirsgötu 11
- Fínverk hf., Tungubakka 4
- Fjölver hf., efnatækniráðgjöf, Hólmaslóð 8
- Flugþjónustan hf., Reykjavíkflugvelli
- Forsjá, Skólavörðustíg 3
- Fareyska sjómannaheimilið, Brautarholti 29
- Garðatækni sf., Barmahlíð 52
- Geysir, bílaleiga, Dugguvogi 10
- Gissur og Pálmi hf., byggingaverktaki, Álfabakka 14a
- Gjörfvi hf., Grandagarði 18
- Glófaxi ehf., blikksmiðja, Ármúla 42
- Gunnar B Sigurðsson, ökukennari, Fifuseli 7
- Gúmmibátajónustan, Eyjarslóð 9
- Gústaf Þór Tryggvason hrl., Tjarnargötu 10d
- Gyðja snyrtistofa ehf., Skipholti 70
- Hafrós ehf., Skútuvogi 12g
- Hafín, fiskbúð, Skipholti 70
- Halldór Jónsson, ökukennari, Brautarási 9
- Harðviðarval hf., Krókhálsi 4
- Hárbar, hársnyrtistofa, Laugavegi 168
- Hárgreiðslustofa Heiðu, Álheimum 11a
- Hárgreiðslustofa Höllu Magnúsdóttur, Miðleiti 7
- Hárgreiðslustofan Greiðan, Háaleitisbraut 58-60
- Hárgreiðslustofan Hödd, Grettisgötu 62
- Háskólaflötritun, Fálkagötu 2
- Háskóli Íslands, Suðurgötu
- Heildverslun Stgr. Thorleifssonar, Síðumúla 17
- Heildverslun Þorsteins Bergmann, Laugavegi 14
- Heildverslunin Kjaraberg, Vesturbergi 185
- Herjólfur, matvöruverslun, Skipholti 70
- Hítastýring hf., raftækjavinnustofa, Þverholti 15a
- HP húsgögn, Ármúla 44
- Hraðmyndir hf., Hverfisgötu 59

Hvað er t

eftir Svandísi Svavarsdóttur

Táknmál heimsins eru fjölmörg. Hvert land hefur sitt táknmál og í mörgum löndum eru töluð ýmis afbrigði sama táknmálsins, eins konar mállýskur.

Táknmál er mál sem talað er með höndum, svipbrigðum og hreyfingum andlits, munns og líkama og skynjað með sjón. Táknmál er talað af heyrnarlausum um allan heim sem líta á það sem sitt móðurmál. Alls staðar þar sem tveir eða fleiri heyrnarlausir koma saman er talað táknmál. Fæstir heyrnarlausir eiga heyrnarlausu foreldra og læra því táknmálið ekki fyrst og fremst af foreldrum sínum heldur af öðrum heyrnarlausum. Sumir segja að heyrnarlausir séu í rauninni málminnihlutahópur og táknmálið sé minnihlutamál.

Táknmál heimsins eru fjölmörg. Hvert land hefur sitt táknmál og í mörgum löndum eru töluð ýmis afbrigði sama táknmálsins, eins konar mállýskur. Skyldleiki táknmálanna er oft ólíkur skyldleika raddmálanna í viðkomandi löndum. Til dæmis er bandaríska táknmálið talið töluvert skylt því franska en nánast ekkert skylt því enska. Heyrnarlaus Bandaríkjamadur á auðveldara með að tala við heyrnarlausan Frakka en heyrnarlausan Breta! Íslenska táknmálið er að líkindum skyldast því danska. Fyrir því eru nokkrar ástæður. Sú fyrsta er sú að fram eftir nítjándu

öldinni var enginn skóli fyrir heyrnarlausu á Íslandi og því eðlilegast að senda nemendur til Danmerkur. Önnur ástæða er sú að lengi vel voru kennarar heyrnarlausra menntaðir í Danmörku. Hin þriðja og ef til vill sú skemmtilegasta

er sú að um 1950 kom hingað Færeyingur sem hafði gengið í skóla í Danmörku. Hann hafði þar kynnst öflugum félagsstarfi heyrnarlausra og vildi setja á fót svipað félag hér á Íslandi sem hann og gerði og varð formaður félagsins hér. Þessi

Táknmál?

Færeyingur talaði vitaskuld danskt táknmál sem hafði áhrif á málþróunina hér. Þetta táknmál aðlagðist því sem fyrir var en varð ef til vill grunnurinn að því táknmáli sem talað er á Íslandi um þessar mundir.

Táknmál breytist mjög hratt. Táknmálið sem aldraðir í samfélagi heyrnarlausra tala er því töluvert ólíkt því sem unga fólkíð talar. Heyrnarlaus unglingur getur átt í erfiðleikum með að skilja gamalt heyrnarlaust fólk. Geta má sér til um

ástæður þessa. Ein gæti verið sú að táknmál á sér ekkert ritmál og festist þess

vegna ekki í sessi á sama hátt og mál sem eiga sér ritmál. Auk þess er táknmál ekki opinbert mál og er þess vegna hvergi til staðlað.

Svo virðist sem táknmál karla og kvenna sé dálítið ólíkt. Munurinn liggur fyrst og fremst í því að táknrýmið er stærra hjá körlunum og svo því að handformin eru grófari. Eins virðast sum tákn frekar vera notuð af konum en körlum og öfugt. Þetta hefur að vísu lítið verið rannsakað en einhver munur virðist vera til staðar.

Táknmál er ekki viðurkennt móðurmál heyrnarlausra þó að heyrnarlausir sjálfir líti á það sem móðurmál sitt. Félagsleg staða málsins er því veik. Heyrnarlausir fara af þessum sökum á mis við allar upplýsingar í samfélaginu sem eru á talaðri íslensku. Þar er um að ræða allt útvarpsefni og mest allt sjónvarpsefni sem er á íslensku. Heyrnarlausir geta aðeins fylgst með því efni sem er textað á sjónvarpsskjánum. Af þessum sökum er erfitt fyrir heyrnarlausa að fylgjast með innlendum fréttum, stjórnmálum, skemmtiefni og fleiru. Ef táknmál væri viðurkennt sem móðurmál heyrnarlausra gætu heyrnarlausir fengið betri aðgang að upplýsingum og þjónustu á táknmáli og þannig að samfélaginu.

Margs konar misskilningur ríkir um táknmál. Það er eðlilegt þar sem þekkingin á málinu er af skornum skammti. Með aukinni fræðslu um táknmál eyðist misskilningurinn. Sumir halda að táknmál sé ekki raunverulegt mál heldur einhverskonar merkjakerfi. Táknmál er fullgilt, sjálfsprottið og náttúrlegt mál sem lýtur sömu lögmálum og öll önnur náttúrleg mál. Táknmál er ekki búið til af kennurum eða túlkum fyrir heyrnarlausu heldur hefur orðið til við sammannlega þörf okkar allra til að hafa samskipti. Sumir halda að táknmál sé bara teikningar út í loftið, mál það sem aðeins er hægt að tala um áþreifanlega hluti eins og hús, tré og blóm. Þetta er ekki rétt. Á táknmáli er hægt að tala um hvaðeina, tilfinningar og trúarbrögð, heimspeki og stjórnsmál. Sumir halda að táknmál sé alþjóðlegt og allir heyrnarlausir í heiminum geti því talað saman. Þetta er ekki rétt. Táknmál er mismunandi eftir löndum.

Fólki gæti dottið í hug að það væri sniðugt

Á táknmáli er hægt að tala um hvaðeina, tilfinningar og trúarbrögð, heimspeki og stjórnsmál.

að táknmál væri alþjóðlegt. Táknmáli er ekki hægt að stýra frekar en öðrum málum. Enginn getur ákveðið hvernig tiltekið táknmál skuli vera eða að táknmál skuli verða alþjóðlegt. Sumir halda að íslenskt táknmál sé íslenska töluð með höndunum. Orðaröðin sé sú sama og málkerfið eins. Þetta er ekki rétt. Táknmál er sérstakt mál sem hefur sína eigin málfræði sem er gjörólík málfræði íslenskunnar. Orðaröðin virðist vera frjalsari, orðasafnið ólíkt og beygingakerfið gjörólíkt.

Máltaka táknsmálsins lýtur að mestu leyti sömu lögmálum og máltaka raddmála. Eitt er þó verulega frábrugðið eða sú staðreynd að heyrnarlaus börn eiga að jafnaði foreldra með annað móðurmál.

Foreldrarnir þurfa að læra táknsmál eftir að heyrnarleysið er staðfest og læra málið því oft jafnhliða barninu. Næmiskeið máltökunnar er hið sama hjá heyrandi börnum og heyrnarlausum.

Heyrnarlaus börn þurfa að fá öflugt málumhverfi sem fyrst til þess að máltakan megi verða sem eðlilegust. Af þeim sökum er mikilvægt að allir sem umgangast barnið tali táknsmál og mikilvægast af öllu að allir tali táknsmál alltaf þegar barnið er nærri.

Máluppeldi er nokkuð sem við víkjum ekki oft huganum að. Okkur er eiginlegt að tala við börn á ákveðinn hátt, á okkar eigin máli. Hins vegar vefst okkur tunga um tönn þegar kemur að því að tala við börn frá öðrum löndum jafnvel þótt við höfum þjóðtungu þess á valdi okkar. Hverjar eru reglur um einföldun og orðaforða þegar rætt er við börn á þessu tiltekna máli? Þegar heyrandi foreldrar eignast heyrnarlaust barn þurfa þeir að vera meðvitaðir um það hvað felst

Hvað er táknmál?

í máluppeldi og beita því á táknmáli. Fyrst og fremst þarf barnið að eiga táknaásumhverfi hjá fjölskyldu sinni. Það er brýnt að barnið sjái málið sitt í notkun jafnvel þótt ekki sé verið að tala til þess. Í gegnum málið lærum við nefnilega líka ýmsar samskiptareglur, félagslega hegðun, umburðarlyndi og leiðir til að leysa ágreining. Barn sem fer á mis við þessi atriði er líklegt til að eiga í verulegum vandræðum félagslega. Það þarf að tala við barnið um hvaðeina sem fyrir augu ber og síðast en ekki síst að lesa fyrir barnið, þ.e. að þýða fyrir barnið sögur á táknaá, kynna það fyrir bókum þannig að það átti sig á því að bækur eru annar heimur og lykill að menntun og þekkingu.

Heyrnarlaus barn sem hefur fengið sterkar málmyndir og öflugt táknaásumhverfi eignast blæbrigðaríkt, lifandi og kraftmikið táknaá. Slíkt

Til að heyrnarlaust barn geti öðlast fullgilda menntun þarf það að hafa aðgang að bókum og öðru efni og leiðin til læsis liggur í gegnum táknaálið.

barn á greiðari aðgang að umheiminum en það barn sem ekki er öruggt í táknaáli. Ástæðan er sú að táknaálið er lykill að þekkingu. Vegna þess að barnið hefur samskipti á valdi sínu, kann hegðunareglur samfélagsins og hefur þekkingu á umhverfi sínu, hefur það þann grunn sem menntun byggir á. Á táknaálinu er hægt að útskýra allt sem fyrir augu ber og ef skólinn og kennararnir hafa vald á táknaálinu getur barnið fengið kennslu

á við heyrandi barn. Rannsóknir hafa sýnt að heyrnarlaus börn ná best valdi á því að lesa og skrifa á þjóðtungunni hafi þau lært að lesa á forsendum táknaálsins. Þá er allt útskýrt fyrir þeim á táknaáli og þjóðtungan og táknaálið lært jöfnum höndum með samburði, umræðum, greiningu og skapandi starfi. Til að heyrnarlaust barn geti öðlast fullgilda menntun þarf það að hafa aðgang að bókum og öðru efni og leiðin til læsis liggur í gegnum táknaálið.

Táknaálið er móðurmál heyrnarlausra en er ekki víða viðurkennt sem slíkt þótt sífellt séu að bætast í hópinn ný lönd sem viðurkenna táknaá sem móðurmál heyrnarlausra. Alls staðar í heiminum er baráttan fyrir löggildingu táknaáls sem móðurmáls efst á blaði hjá félögum heyrnarlausra.

Svandís Svavarsdóttir

Táknaá er ekki viðurkennt móðurmál heyrnarlausra þó að heyrnarlausir sjálfir líti á það sem móðurmál sitt. Félagsleg staða málsins er því veik.

Tvítýngda

Tilraunir með námsefnisgerð fyrir heyrnarlausu

Tungumálanám hefur alltaf verið mjög erfitt fyrir táknumálstalandi, heyrnarlausu nemendur. Námsefnið og kennslu-aðferðirnar hafa verið miðaðar við heyrandi nemendur til þess að mæta þörfum þeirra og áhugamálum. Ný hugtök og málfræði málsins sem þeir eru að læra eru skýrð með tilvísun í mál og orðaforða sem er ekki þeirra móðurmál

og hefur verið illa aðgengilegt eins og menningin sem það þróaðist í. Heyrnarlaus nemandi þarf þannig að læra nýtt tungumál

í gegnum annað framandi mál og efnið er oft um poppstjörnur eða annað sem heyrandi unglingum finnst áhugavert.

Málfræði kennslumálsins og námsaðstæðurnar hæfa því ekki þörfum eða áhuga heyrnarlausu nemendanna. Þeir geta ekki lært sjálfstætt heldur verða þeir að treysta á kennarann til þess að fá þýðingar og útskýringar. Út frá kennslufræðilegu sjónarhorni eru þessar aðstæður því algerlega ófullnægjandi.

Afleiðingarnar eru eðlilega þær að heyrnarlausir nemendur hafa slæma möguleika á að læra erlend tungumál og ná þeim markmiðum sem sett eru í tungumálanámi. Oft hafa þeir ekki getað lokið þeim áföngum sem eru nauðsynlegir til þess að þeir geti útskrifast úr framhaldsskóla þar sem þeir hafa ekki náð lágmarksþekkingu í tungumálum.

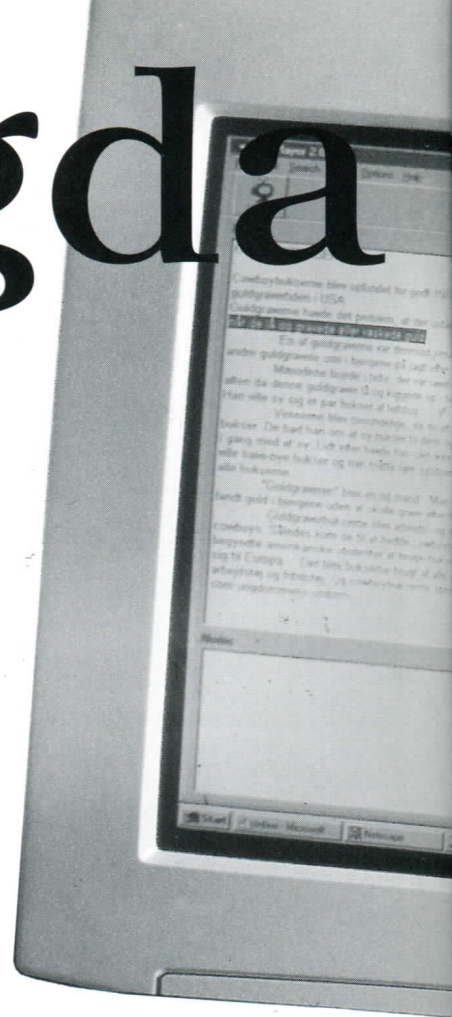
Oft hefur verið fjallað um það á

Samskiptamiðstöðinni hvernig tungumálakennsla fyrir heyrnarlausu á að vera til þess að árangur náist. Tölvur og margmiðlunartækni þar sem hægt er að vinna með táknumál sem kennslumál virtist vera augljós leið. Það var því spennandi framtíð í sjónmáli þegar ungur rafmagnsverkfræðingur Trausti Kristjánsson kynnti fyrir mér hugmyndir sem hann hafði um margmiðlunarforrit til tungumálakennslu. Hann var tilbúinn til þess að gera þær að veruleika þar sem annað málið væri táknumál og forritið

Markmið okkar með þessari vinnu er að gera námsefni sem er hugsað fyrir táknumálstalandi nemendur og gerir þeim kleift að ná námsmarkmiðum skólanna í dönsku.

yrði notað til þess að gera í námsefni fyrir heyrnarlausu nemendur í tungumálum og fyrir heyrandi í táknumáli.

Nú höfum við hannað og gert forrit sem við getum notað til þess að búa til námsefni í tungumálum. Í námsefninu er tungumálið, sem verið er að kenna, allt til í táknumálsþýðingu. Allar útskýringar eru á táknumáli og gefnar út frá málfræði táknumálsins. Margmiðlunarforritin sem um ræðir eru tvö; höfundarforrit þar sem við búum til

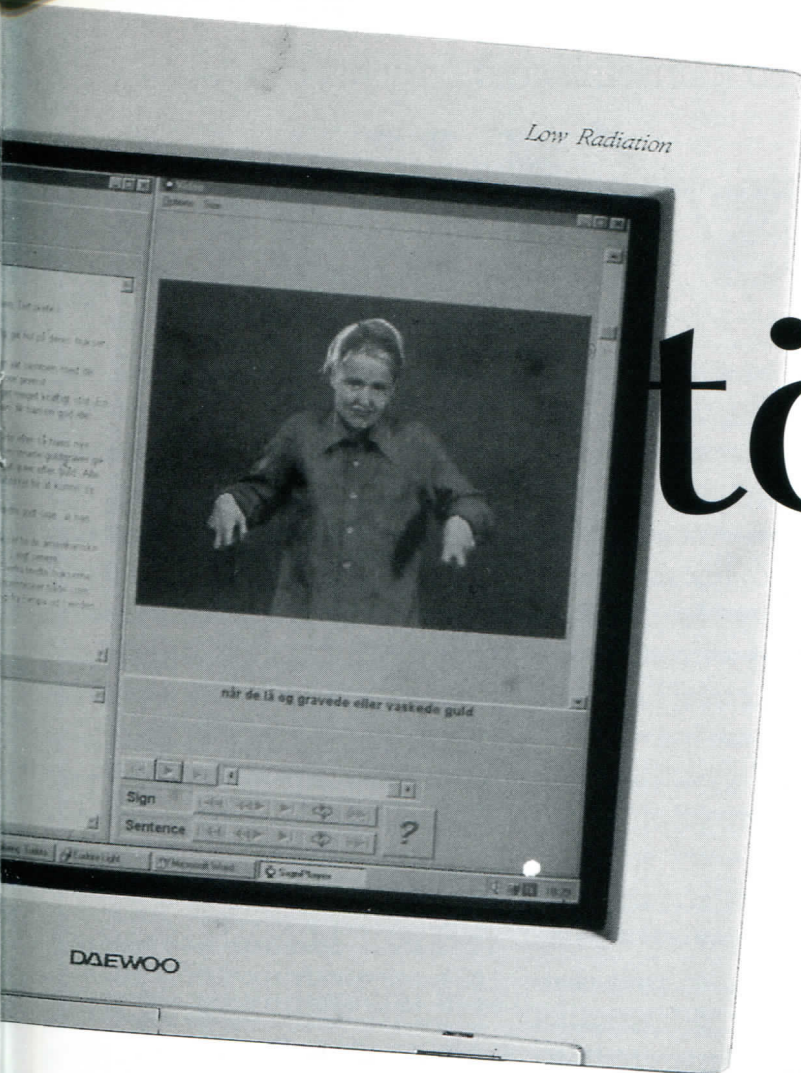

námsefnið í hvaða tungumáli sem er og tengt þýðingum á hvaða táknumáli sem er og nemendaforrit þar sem nemandinn getur spilað og unnið með námsefnið.

Forritin Smiður og Spilari

Í höfundarforritinu Smið smíðum við námsefnið. Inn í það er hlaðið textaskrá með þeim texta sem á að kenna og myndaskrá með nákvæmri táknumálsþýðingu. Textaskráin og myndaskráin eru tengdar saman merking fyrir merkingu eða eins og við kjósum hverju sinni. Það er hægt að tengja saman orð og tákni, málfræðimerkingu í táknumáli á móti sambærilegri málfræðiendingu í texta eða bara einstök hugtök og glósur. Eftir að búið er að tengja textaskrána og myndaskrána verður til hvl. skrá sem nemandinn getur spilað í nemendaforritinu, Spilara.

Í Spilaranum, sem eru tveir gluggar myndagluggi og textagluggi, getur nemandinn borið saman textana tvo, annan á móðurmáli sínu, táknumáli

Low Radiation

ttölván

auk þess tilraunakenna námsefnið.

Markmið okkar með þessari vinnu er að gera námsefni sem er hugsað fyrir táknmálstalandi nemendur og gerir þeim kleift að ná námsmark-

miðum skólanna í dönsku. Samhliða hafa einnig verið sett ný námsmarkmið fyrir heyrnarlausu nemendur, nýjar kennsluáferðir verða til og ennfremur munum við gera námskeið fyrir kennara við að nota þetta efni í kennslunni.

Samkvæmt nýju námsmarkmiðunum er gert ráð fyrir að nemendur geti lesið, skilið og skrifað dönsku með almennum orðaforða vegna náms, vinnu og í persónulegum tilgangi og geti átt samskipti á dönsku táknmáli. Námsefni í dönsku táknmáli kemur því í staðinn fyrir framburð og skilning á talaðri dönsku.

Námsefnið í dönsku mun samanstanda af eftirfarandi þáttum:

-42 textar á dönsku með nákvæmri þýðingu á íslenskt táknmál og 8 textar á dönsku með nákvæmri þýðingu á danskt táknmál

-dönsk málfræði skýrð á táknmáli með dæmum og æfingum og málfræðistílar-spil til þess að æfa samskipti á dönsku og dönsku táknmáli. Efni spilsins er að

miklu leyti úr sögu og menningu heyrnarlausra í Danmörku

-kynning á rauntextum og glósu-listi úr þeim

-yfirlit yfir námsefnið og kennsluleiðbeiningar

Kennslufræðilegur ávinningur

Með þessu margmiðlunarefni hefur tungumálanám verið gert einfaldara fyrir táknmálstalandi nemendur. Íslenskan er tekin út úr ferlinu og táknmál er lagt til grundvallar. Allar þýðingar eru gefnar á táknmáli og málfræðin verður skrifuð á táknmáli. Nemendur geta því lært af sjálfsdáðum og eru ekki alveg háðir kennaranum inni í kennslustofunni.

Með þessu

margmiðlunarefni hefur

tungumálanám verið

gert einfaldara fyrir

táknmálstalandi

nemendur. Íslenskan er

tekin út úr ferlinu og

táknmál er lagt til

grundvallar.

en hinn á rituðu máli. Nemandinn getur unnið með textana á margvíslegan hátt, hann/hún getur skoðað tengdar merkingar og borið þær saman málfræðilega og merkingarlega. Skoða má sama táknið eða sömu þýðingu eins oft og eins lengi og nemandinn kýs, hann getur skoðað mismunandi breytur eins og hreyfingu augabrúna í táknmáli, munnhreyfingar eða handform og borið saman hvað er málfræðilega sambærilegt á rituðu máli.

Námsefni í dönsku

Samskiptamiðstöðin sótti um styrk til Sókratesáætlunar Evrópusambandsins, LINGUA D til þess að gera margmiðlunarnámsefni í dönsku fyrir táknmálstalandi Íslendinga. Við fengum styrk til þriggja ára og erum nú á þriðja ári að vinna að þessu verkefni. Samstarfsaðilar okkar í Danmörku eru Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation en á Íslandi Vesturhlíðarskóli og Menntaskólinn við Hamrahlíð, sem

Seltjarnarnes:
Heildverslun Th. Stefánsson, Austurströnd 6
Litabær sf., Austurströnd 14
Seltjarnarneskaupstaður, Austurströnd 2
Tónika ehf., umboðs- og heildverslun, Melabraut 35

Vogar:
Hársnyrtistofa Hrrannar, Vogagerði 14

Kópavogur:
Alkul hf., Dalvegi 16e
ALP bílaleigan, Skemmuvegi 20
Bakari Friðriks Haraldssonar - Ömmubakstur, Kársnesbraut 96
Bílver sf., bílþjónusta, Smiðjuvegi 60
Blikksmiðja Einars hf., Smiðjuvegi 4b
Dansskóli Sigurðar Hákonarsonar, Auðbrekkur 17
Eyrún hf., prentsmiðja, Hlíðarvegi 7
Fasteignasalan Kjörbýli, Nýbýlavegi 14
Fatahreinsun Kópavogs sf., Hamraborg 7
Goddí hf., Smiðjuvegi 30
Gott útlit, hársnyrtistofa, Nýbýlavegi 14
Húsaplast ehf., Dalvegi 24
Hvellur, umboðs- og heildverslun, Smiðjuvegi 4C
Ísfskur hf., Hafnarbraut 27
Járnsmiðja, Skemmuvegi 12m
Kópavogsbær, Fannborg 2
Landvélar ehf., Smiðjuvegi 66D
Litlaprent hf., Nýbýlavegi 26
Lyfting hf., vinnuvélar, Gnípuheiði 8
Löggiltir Endurskoðendur hf. - Andersen Worldwide sc, Hlíðarsmára 14
P. Halldórsson og Co hf., Sundaborg 7-9
Prentsmiðjan Grafík, Smiðjuvegi 3B
Radióþjónusta Sigga Harðar hf., Smiðjuvegi 38
Réttingapjónustan sf., Smiðjuvegi 40
Sámur hf., efnaverksmiðja, Vesturvör 11a
Skúflan sf., bílaverkstæði, Smiðjuvegi 11E
Smurstöðin Stórahjalla ehf., Stórahjalla 2
Tempó, innrömmun, Álfróðsvegi 32
Tengi ehf., Smiðjuvegi 11
Timbur og Stál hf., Smiðjuvegi 11
Tréfang hf., byggingaverktaki, Ísalind 4

Garðabær:
Bygging ehf., Bæjargili 19
Elektra hf., fiskitækjaframleiðsla, Lyngási 11
Fag-val, verktaki, lönbúð 6
Gólfslípun Sigurðar Hannessonar, Grenilundi 6
Sólbaðstofan Garðasól, Garðatorgi 1
Timburiðjan hf., Smiðsbúð 6
Verkhönnun - Tæknisalan hf, Kirkjulundi 13

Hafnarfjörður:
Ás, fasteignasala, Fjarðargötu 17
Bedco & Mathiesen hf. Bæjarhrauni 10
Bergsteinn hf., verktakar, Klapparhraun 15
Bifreiðaverkstæði Brands Sigurðssonar, Kaplahrauni 7
Burkni, blómabúð, Linnetsstíg 3
Endurskoðun Guðlaugs R. Jóhannssonar, Reykjavíkurvegi 60
Endurskoðunarskrifstofa Ómars Kristjánssonar, Bæjarhrauni 8
Fiskbúð, Reykjavíkurvegi 3
Fiskverkun Jónasar Ágústssonar, Eyrartröð 12
Fiskvinnsluskólinn Hafnarfirði, Hvaleyrarbraut 23
Fjarðarstál ehf., Eyrartröð 6
Fjörurkráin hf., Strandgötu 55
Flói hf., Staðarhvammi 21
G.P. húsgögn hf., Bæjarhrauni 12
Garnbúðin Tinna, Hjalldhrauni 4
Glerborg hf., Dalshrauni 5
Heiðar Jónsson, járnsmiður, Viðivangi 2
J.V.J. hf., verktaki, Drangahrauni 10
S. Gunnarsson hf., Eyrarströð 13
Tannlæknastofa Friðriks Ólafssonar, Strandgötu 11
Úrvals flatökur, Kaplahrauni 19
VSB Verkfræðistofa ehf, Bæjarhrauni 20

Tilraunir með námsefnisgerð fyrir heyrnarlausu

Tvítýng

Námsefnið á rætur í heimi heyrnarlausra. Flestir textarnir sem eru notaðir eru þýddir af táknmáli og úr menningarheimi táknmálsins, ýmist í Danmörku eða á Íslandi. Þessi nálgun hefur gefið mjög góða raun og var valin eftir að dönskukennararnir sem tilraunakenndu efnið fyrir okkur bentu á að hefðbundið dönskukennsluefni höfðaði ekki til táknmálsstalandi nemenda það væri gert fyrir annan markhóp og vísaði of mikið í hljóðaheim hinna heyrandi.

Stöðugleiki þessa nýja námsefnis og möguleikar á endurtekningu er líka mikill ávinningur. Svo sjálfsagður hlutur eins og að skoða þýðingu danska textans aftur og aftur á táknmáli, fara fram og til baka og á þeim hraða sem nemandinn kys er í fyrsta sinn mögulegur. Nemandur fá í fyrsta sinn námsefni á táknmáli og sjá málinu sínu miðlað í nýju umhverfi, í gæðanámsefni og í gegnum nútímalega margmiðlunartækni upplýsingasamfélagsins. Þetta gagnvirka margmiðlunarnámsefni mun því líka skila þeim ávinningi að gera nemandur færari um að vinna við tölvur, auka virkni þeirra og gefa þeim tækifæri til þess að vinna sjálfstætt.

Aðrar tilraunir með notkun forritanna við námsefnisgerð

Auk þess að gera námsefni í tungumálum fyrir táknmálsstalandi nemendur erum við að gera tilraunir með að smíða námsefni í öðrum kennslugreinum í forritunum Smiður og Spilari. Við erum að byrja að gera námsefni, sem prófa á við lestrarkennslu á leikskólanum Sólborg þar sem eru sex táknmálsstalandi börn. Í námsefninu eiga að vera íslensk orð eða stuttar setningar sem eru tengd

við samsvarandi tákni. Með því að ljóma upp orðið með músinni fær barnið fram myndband með þýðingunni á táknmáli. Það getur þannig leikið sér fram og tilbaka og lært að þekkja orð eða setningar og hvað þær þýða. Við höfum verið að vinna með námsefni í öðrum námsgreinum eins og líffræði og íslensku. Í smiðnum tengjum við einstök orð og hugtök við þýðingu á táknmáli eða bætum við bakgrunnspækningu sem gert

Við lítum svo á að með þessu verkefni höfum við getað sýnt táknmálinu og heyrnarlausum nemendum verðskuldaða virðingu þar sem táknmálið fær stöðu kennslumáls í námsefni í almennum skólum.

er ráð fyrir að heyrandi krakkar hafi en ekki er sjálfsagt að heyrnarlausir hafi getað aflað sér á sama hátt. Nemandinn getur þannig notað þetta námsefni með kennslubókinni eins og orðabók eða til þess að fá nánari skýringar á einhverju fyrirbæri sem hann eða hún skilur ekki. Við höfum tekið eftir því að heyrnarlausir starfsmenn sem vinna við þetta verkefni læra mikið í dönsku. Virkasta námið fer fram þegar þeir eru að vinna við þýðingar og tengingar á málunum í Smiðnum. Þess vegna höfum við verið að velta fyrir okkur möguleikanum á því að nota Smiðinn sem kennslutæki í kennslustofunni. Nemandinn geti þannig fengið tækifæri til þess að nota sinn eigin táknmálsstexta og þýtt hann á íslensku/dönsku í smiðnum. Við kennslu í ritun

la tölvun

á íslensku mætti nota Smiðinn þannig að nemandinn fengi fyrirmynd á táknmáli og í textaskránni væru gefin einstök orð eða rammar sem hann fyllti inn í. Til dæmis mætti hugsa sér ramma fyrir ritgerð, sendibréf eða atvinnuumsókn.

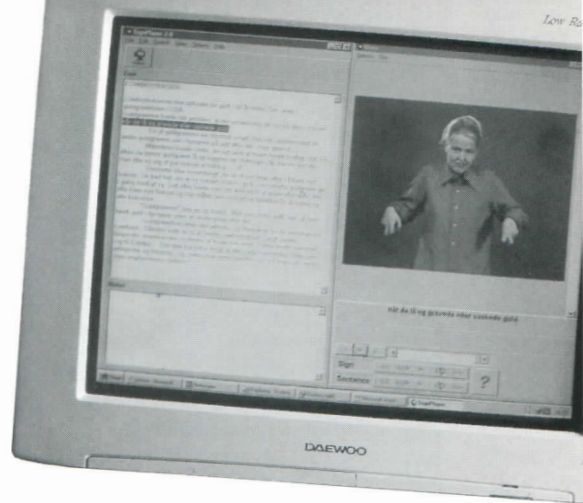
Nemandinn gæti líka einfaldlega tengt tilbúna textaskrá og myndaskrá eins og gert er hér við námsefnissmíðina. Hægt er að láta hann skoða sérstaklega einhverja þætti í málfræði beggja málanna við tengivinnuna.

Sérhverja myndaskrá má tengja við margar textaskrár og sérhverja textaskrá má tengja við margar myndaskrár þannig að við getum notað sömu frásögnina á mismunandi þyngdarstigi eftir getu

einstakra nemenda. Það er hægt að setja eina frásögn fram með einungis orða/táknalista, með endursögn, nákvæmri þýðingu, eingöngu tengt ákveðin málfræðiatríði o.s.frv.. Möguleikarnir sem forritin bjóða upp á eru margir og hingað til hefur það verið skortur á fólki og peningum sem hefur sett okkur skorður en ekki tæknin.

Að lokum

Þetta verkefni hefur fært okkur mikla þekkingu um táknmál, byggingu táknanna, málfræði, merkingarfræði, orðaforða og menningu heyrnarlausra bæði í Danmörku og á Íslandi. Við lítum svo á að með þessu verkefni höfum við getað sýnt táknmálinu og heyrnarlausum nemendum verðskuldaða virðingu þar

sem táknmálið fær stöðu kennslumáls í námsefni í almennum skólum. Heyrnarlausir táknmálsnotendur geta með þessu námsefni numið á móðurmáli sínu. Ég vona að það styrki sjálfsmynd heyrnarlauss fólks og geti gefið þeim sterk rök í baráttu þeirra fyrir viðurkenningu á táknmáli.

Valgerður Stefánsdóttir
forstöðumaður

Samskiptamiðstöð
heyrnarlausra og heyrnarskertra

Viltu læra táknmál?

- **Kennsluforritið Tákní kennir íslenska táknmálsstafrófið og býður upp á margs konar þjálfunarmöguleika**

Einnig nýkomid!

Tákn með tali – orðabók og forrit til verkefnagerðar

NÁMSGAGNASTOFNUN

Laugavegi 166 • 105 Reykjavík • Sími 552 8088 • Bréfasími 562 4137

S.B.S. innréttingar, trésmiðja, Hyrjarhöfða 3
 Safariferðir hf., ferðaskrifstofa, Viðarhöfða 6
 Sautján hf., Laugavegi 91
 Securitas hf., Síðumúla 23
 Séreign, fasteignasala, Skólavörðustíg 38a
 Sjálfsbjörg, landssamband fatlaðra, Hátúni 12
 SKF Kúluvegusalan hf., Suðurlandsbraut 20
 Skífan hf., Skeifunni 17
 Skóverslunin Bossanova, Kringlunni 8-12
 Skúlan og Jónsson hf., Skútuvogi 12h
 Smith og Norland hf., Nóatúni 4
 SORPA, Gufunesi
 Sónn sf., útvarps- og sjónvarpsviðgerðir, Einholti 2
 Sprikkler pípulagnir hf., Bildshöfða 18
 Starfsmannafélag ríkisstofnana, Grettisgötu 89
 Steypustöðin hf., Malarhöfða 10
 Stjórnusalat sf., Smiðshöfða 8
 Stórstúka Íslands, Stangarhyl 4
 Strætisvagnar Reykjavíkur, Borgartúni 35
 Subway, Austurstræti 3
 Sundanesti Sæbraut, v/Sæbraut
 Svanur hf., útflutningur, Hverfisgötu 8-10
 Sögin hf., Höfðatúni 2
 Sökkull ehf., trésmiðja, Dugguvogi 9-11
 Söluturninn Ístorg hf., Hafnarstræti 18
 Söluturninn JL-húsinu, Hringbraut 121
 T.V. hf., tækniþjónusta, Síðuseli 5
 Tandur hf., Hesthálsi 12
 Tannlæknafélag Íslands, Síðumúla 35
 Tannlæknastofa Barkar Thoroddsen, Borgartúni 33
 Tannlæknastofa Guðrúnar Ólafsdóttur, Snorrabraut 29
 Tannlæknastofa Hauks Þorsteinssonar, Óðinsgötu 4
 Tannlæknastofa Sveins Ásgeirssonar, Barónsstíg 5
 Teiknistofa Steingríms Th. Þorleifssonar, Ármúla 5
 Teiknistofan hf., Ármúla 6
 Thorarensen Lyf hf., Vatnagörðum 18
 Tómas Gunnarsson lögmaður, Suðurlandsbraut 6
 Trygging hf., Laugavegi 178
 Tryggingastofnun ríkisins, Laugavegi 114
 Tölvumíðstöð sparisjóðanna, Rauðarárstíg 27
 Tösku- og hanskabúðin hf., Skólavörðustíg 7
 Úti og inni sf., arkitektastofa, Þingholtsstræti 27
 Útilíf hf., Álheimum 74
 V.H. Vilhjálmsson sf., Sundaborg 1
 V.S.Ó. Ráðgjöf ehf., Borgartúni 20
 Vaka hf., björgunarfélag, Eldshöfða 6
 Vaki-Fiskeldiskerfi hf., Ármúla 44
 Vari hf., öryggisþjónusta, Skógarhlíð Þóróddsstígs
 Vátryggingafélag Íslands hf., Ármúla 3
 Veislu-risið hf., Hverfisgötu 105
 Verkfræðiþjónusta Magnúsar Bjarnasonar, Lækjarseli 9
 Verkferðistofan Afl, Bildshöfða 14
 Verkskjórasamband Íslands, Síðumúla 29
 Verslunarmannafélag Reykjavíkur, Kringlunni 7
 Verslunartækni hf., Súðarvogi 2
 Vesturbæjarapótek, Melhaga 20-22
 Vélaleiga Einaris H Péturssonar hf., Funafold 22
 Vélamiðstöð Reykjavíkurborgar, Skúlatúni 1
 Vélar og skip ehf., Fiskislóð 137a
 Vélasalan ehf., Ánanautum 1
 Vélsmiðja Einaris Guðbrandssonar sf., Funahöfða 14
 Vélvík ehf., Höfðabakka 1
 Við Tjörmina hf., veitingahús, Templarasundi 3
 Vinnufatabúðin, Laugavegi 76
 Ydda hf., Grjótagötu 7
 Yggdrasill hf., Kárástíg 1
 Yogastöðin Heilsubót, Síðumúla 15
 Þingvallaleið hf., Skógarhlíð 10
 Þumalína, búðin þín, Pósthússtræti 13
 Þýðingarstofa J.C hf., Ásafelli 6
 Þýðingajónusta Boga Arnars, Engjasetli 43
 Ögurvík hf., Týsgötu 1

Íslenskt efni í WFD-blaði

Síðastliðið haust ákvað stjórn Félags heyrnarlausra á Íslandi að styrkja mars útgáfu WFD-blaðsins um 5000 Bandaríkjadali og í staðinn fá sex síður í blaðinu undir íslenskt efni. Efnið skyldi tengjast því sem verður til umfjöllunar á alheimspingi heyrnarlausra í Ástralíu í júlí í sumar.

WFD-blaðið kemur út þrisvar sinnum á ári og er gefið út af Alheimssamtökum heyrnarlausra. Blaðinu er dreift til allra aðildarlanda alheimssamtakana og fer því víða um heim. Efni blaðsins er margþætt en miðast allt við það að vera tengt heyrnarlausum og þáttum í samfélagi þeirra. Í hverju tölublaði er kynntur heyrnarlaus listamaður og verk hans og að þessu sinni verður íslenskur listamaður, Sunna Davíðsdóttir kynnt fyrir lesendum blaðsins.

Það var ekki lengi gert að sjá hvað af efnum ráðstefnunar væri það sem ætti að taka fyrir í íslenska hlutanum. „Konur í samfélagi heyrnarlausra“ varð svo að segja strax fyrir valinu. Ástæðan fyrir því er að víða um heim, reyndar í flestum samfélögum heyrnarlausra eru konur minnihlutahópur í minnihlutahóp.

Þær standa illa að vígi og staða þeirra hefur verið orsök margra rannsókna og ráðstefna. Af einhverjum ástæðum eru þessar aðstæður þveröfugar á Íslandi. Innan samfélags heyrnarlausra héraendis eru það konurnar sem standa best að vígi. Þær fara oftast í framhaldsnám, þær vinna störf sem krefjast sérþekkingar og atvinnuleysi hjá þeim er nánast ekkert. Þær eru fyrirmyndir heyrnarlausra barna, eru meðvitaðar um stöðu sína og taka virkan þátt í baráttu félagsins fyrir bættum hag heyrnarlausra á Íslandi.

Og því var ráðist í það að kynna íslenskar konur fyrir lesendum blaðsins. Í blaðinu birtast tvær greinar, eftir Önnu R. Valdimarsdóttur og Valgerði Stefánsdóttur og síðan er viðtal við Berglindi Stefánsdóttur, skólustjóra Vesturhlíðarskóla. Segja má að efnið greini aðeins frá sögunni, stöðu kvenna almennt og síðan stöðu heyrnarlausra kvenna og tilgreint verkefni sem þær hafa verið að vinna að. Einnig er skorað á fræðimann að taka það að sér að rannsaka stöðu heyrnarlausra kvenna á Íslandi þar sem það væri fróðlegt að sjá hvaða orsakir liggja að baki því að staða þeirra er svona sterk.

Hafðu samband

Það er sama hvar á landinu vinir þínir og ættingjar búa, það er alltaf jafn auðvelt að hafa samband. Allt Ísland er eitt gjaldsvæði og hvort sem þú hringir frá Reykjavík til Neskaupstaðar, Núpi til Ísafjarðar eða bara í næsta hús, kostar **HVER MÍNÚTA** á kvöldin og um helgar aðeins **78 AURA*** í almenna símakerfinu innanlands.

Vertu í góðu sambandi við vini og ættingja innanlands.

SÍMINN

www.simi.is

Stykkishólmur:
Sæfell hf., Aðalgötu 3

Grundarfjörður:
Berg vélsmiðja hf., Borgarbraut 16
Eyrarsveit, Grundargötu 30
Tangi, Hamrahlíð 4

Ólafsvík:
Verslunin Vík, "lafsbraut 19

Búðardalur:
Tak hf., malarnám, Vesturbraut 20

Ísafjörður:
Básafell hf., Sindragötu 1
Blómabúð Ísafjarðar, Silfurtorgi og Ljónið skeiðinu
Bylgjan, skipstj/stýrimannafél, Austurvegi 2
Gamla bakaríð, Aðalstræti 24
Ísfang hf., útflutningur sjávarafurða, Suðurgötu 12
Íslandsbanki, Hafnarstræti 1
Kjöler hf., Urðarvegi 37
Lögshn hf., Aðalstræti 14
Mjólkursamlag Ísfirðinga, Sindragötu 2
Myndás, ljósmyndastofa, Aðalstræti 33
Póls-Rafeindavörur hf, Sindragötu 10
Sandfell hf., Suðurgötu
Sjómannafélag Ísfirðinga, Pólgötu 2
Straumur hf., Silfurgötu 5
Tækniþjónusta Vestfjarða hf, Austurvegi 1
Verslunarmannafélag Ísafjarðar, Hafnarstræti 14

Hnífsdalur:
Verkstjórafélag Vestfjarða, Heiðarbraut 7

Bolungarvík:
Bolfiskur hf., fiskvinnsla, Sjávarbraut 9
Dýri hf., Grundarstíg 5
Gná hf., Aðalstræti 21
Rafverk hf., Skólastíg 4

Suðureyri:
Rafmagnsverkstæði Vals Valgeirssonar, Freyjugötu 1

Patreksfjörður:
Eyrasparisjóður Patreksfirði og Tálknafirði, Bjarkargötu 1
Flakkarinn hf., Brjánslæk
Tölvuþjónusta Vestfjarða, Aðalstræti 5

Tálknafjörður:
Bókhaldsstofan Tálknafirði, Strandgötu 40
Hraðfrystihús Tálknafjarðar, Miðtúni 3
Trésmiðjan Eik hf., Strandgötu
Útgerðarfélagið Tálkni, Skógar
Þórberg hf., Strandgötu

Pingeyri:
Brautin sf., jarðvinna, Ketilseyri

Brú:
Kaupfélag Bitrufjarðar, Óspakseyri

Norðurfjörður:
Árneshreppur, Norðurfirði

Blönduós:
Anne Jóhannsdóttir, Árbraut 5
Heilbrigðisstofnunin Blöndós, Flúðabakka 2
Samstaða, skrifstofa verkalyðsfélaga, Þverholti 1
Svinavatnshreppur, Holti Svinadal

Særún hf., fiskverkun, Efstubraut 1
Skagastönd:
Skagahreppur, Örylgisstöðum II
Toppnet ehf., Strandgötu Hafnarhúsi

Sauðárkrókur:
Hár-list, Aðalgötu 21
Kaupfélag Skagfirðinga, Ártorgi 1
KOM bókhaldsþjónusta, Viðhlíð 19
Lögfræðiskrifstofa Þorbjörns Árnasonar, Aðalgötu 21
Sauðárkróksbakari, Aðalgötu 5
Skinnastöðin hf., Syðri-Ingveldarstaðir
Vélsmiðja Sauðárkróks hf., Borgartúni 1
Þórir SK16, Raftahlíð 18

Varmahlíð:
Akrahreppur, Framnesi
Hofsós:
Bergey hf. - Berghildur SK137, Suðurbraut

Sigluhfjörður:
Berg hf., byggingafélag, Norðurgötu 16
Hótel Lækur hf., Lækjargötu 10
Neta- og veidarfaeragerðin hf., Hafnarbyggju
Sigluhfjarðarkaupstaður, Gránugötu 24
Verslunarfélagið Ásgeir, Lækjargötu 2
Vélaverkstæði Jóns og Erlings, Gránugötu 13

Akureyri:
Akureyrarbær, Geislagötu 9
Akurliljan, Hafnarstræti 106
Arnarneshreppur, Ásgarði Hjalteyri
Baugsbót sf., bifreiðaverkstæði, Frostagötu 1b
Bifreiðaverkstæði Bjarnhéðins hf., Fjölnisgötu 2a
Bifreiðaverkstæði Gunnars Jóhannssonar, Óseyri 6
Dreki hf., Draupnisgötu
Eyjaþjófarsveit, Syðra-Laugalandi
Félag verslunar- og skrifstofufólks, Skipagötu 14
Glesibæjarhreppur, Dagverðareyri
Greifinn hf., veitingahús, Glerárgötu 20
Hársnyrtistofan Samson, Sunnuhlíð 12
Hita- og vatnsveita Akureyrar, Rangárvöllum
Húsprýði sf., málningarverktakar, Múlasíðu 48
Höldur ehf., Tryggvabraut 14
Íris sf., fatagerð, Grænumýri 10
Járnsmiðjan Varmi hf., Hjalteyrargötu 6
Kamilla sf., hárgreiðslustofa, Hólsgerði 4
Kjarnafæði sf., Fjölnisgötu 1b
Norðurmynd, Hafnarstræti 90
Pedromyndir hf., Skipagötu 16
Rafið hf., Tungusíðu 4
Raflampar sf., "seyri 3
Samherji hf., Glerárgötu 30
Sigtryggur og Pétur sf, Brekkugötu 5
Sjálfsbjörg, Bugðusíðu 1
Teiknistofa K.G.Þ., Tryggvagötu 22
Teppahúsið, Tryggvagötu 22
Verkfræðistofa Norðurlands hf, Hofsbót 4
Verkval, verktaki, Hafnarstræti 19
Vörður Vátryggingafélag, Skipagötu 9
Vörubílstjórafélagið Valur, "seyri 2a
Ösp sf., trésmiðja, Furulundi 15 F

Grenivík:
Hlaðir hf., Hagamel

Grímsey:
Sigurbjörn sf., útgerð, Grund
Sæbjörg hf., Öldutúni 3

Dalvík:
B.H.S., bíla- og vélaverkstæði, Fossbrún 2
Daltré hf., byggingaverktaki, Sunnubraut 12
Endurskoðun Dalvík sf., Ráðhúsi
Gistihús Ytri-Vík, Kálfskinni, Árskógsstöðum

Ólafsfjörður:
Dvalarheimilið og Heilsugæsla Ólafsfjarðar,
Ólafsfjarðarbær, Ólafsvægi 4
Sparisjóður Ólafsfjarðar, Aðalgötu 14

Húsavík:
Baktus ehf., Auðbrekku 4
Fatahreinsun Húsavíkur sf., Túngötu 1
Húsavíkurkaupstaður, Ketilsbraut 9
Langanes hf., útgerð, Skólagarði 6
Reykjahreppur, Skógum 2
Sjúkrahús Þingeyinga, Auðbrekku 4
Tjörmeshreppur, Ketilsstöðum
Trésmiðjan Rein ehf., Reykjahverfi
Uggi sf., fiskverkun, Höfðabakka 23

Kópasker:
Silfurstjarnan hf., Núpsmýri

Þórshöfn:
Sparisjóður Þórshafnar og nágrennis, Fjarðarvegi 5
Svalbarðshreppur, Gunnarsstöðum

Vopnafjörður:
Mælifell ehf., Háholti 2
Vopnafjarðarhreppur, Hamrahlíð 15

Egilsstaðir:
Bílasalan fell sf., Lagarbraut 4
Bókabúðin Hlöðum, Fellabæ
Innrömmun og speglagerð, Tjarnarási 6
Kaupfélag Héraðsbúa, Kaupvangi 6
Malarvinnslan hf., steinefnaíðnaður, Miðási 33-35
Trésmiðja Guðna Þórarinssonar, Mási
Verslunarmannafélag Austurlands, Selási 11

Seyðisfjörður:
Gullberg hf., útgerð, Langatanga 5
Tónskóli Seyðisfjarðar, Austurvegi 22

Borgarfjörður:
Fiskverkun Karls Sveinssonar, Vörubrún

Eskifjörður:
Árvakur, verkalyðsfélag, Botnabraut 3a
Ljósmyndastofa Vilbergs Guðnasonar, Strandgötu 43

Neskaupstaður:
Rafgeisli, Hafnarbraut 10
Tónspil, Hafnarbraut 2a
Viggó hf., Sæbakka 16

Fáskrúðsfjörður:
Fáskrúðsfjarðarhreppur, Tungu 2
Verkalýðs- og sjómannafélag Fáskrúðsfjarðar, Skólavegi 72

Stöðvarfjörður:
Bókaverslun Guðmundar Björnssonar, Vengi

Djúpivogur:
Búlandstindur hf., Bakka 4

Bessastaðahreppur:

Erlendur Björnsson hf., langferðabílar, Hvoli
Húsaklæðning hf., Brúarflöt 3

Keflavík:

Aðalverk hf., vinnuvélar, "ðinsvöllum 15
Edlon., hársnyrtistofa, Túngötu 12
Endurhæfingastöð Proskahjálpar, Suðurvöllum 9
Fasteignasalan Hafnargötu 27 ehf., Hafnargötu 27
Geimsteinn hf., Skólavegi 12
Happi ehf. - Happsæll KE 94, "ðinsvöllum 5
Hársnyrtistofa Harðar, Hafnargötu 16
Hljómval, tónlistarvörur, Hafnargötu 28
Húsagerðin hf., trésmiðja, Hólmgarði 2c
Iönsveinafélag Suðurnesja, Tjarnargötu 7
Innréttinga- og húsgagnsprautun, Mávabraut 8b
Ráin, veitingasala, Hafnargötu 19
Reykjanes, bílaleiga, Háaleiti 7a
S.B.K., Hafnargötu 12
Sparisjóðurrinn í Keflavík, Tjarnargötu 12-14
Tepphreinsun Suðurnesja, Iðavöllum 3
Varmamót, Iðavöllum 3
Verkfræðistofa Suðurnesja hf., Hafnargötu 58
Véltjórafélag Suðurnesja, Tjarnargötu 2
Ökuleiðir, Vatnsnesvegi 16

Keflavíkurflugvöllur:

Íslenskir aðalverktakar hf., Keflavíkurflugvöllur
Keflavíkurverktakar, Keflavíkurflugvelli

Grindavík:

Festi ehf., útgerðarfélag, Mánasundi 1
Fiskanes hf., Hafnargötu 17-19
Gjögur hf., Hafnargötu 18
Grindavíkurkaupstaður, Túngötu 5
Stakkavík ehf., Bakkalág 15b
Þorbjörn hf., Hafnargötu 12

Sandgerði:

Rafverk hf., Tjarnargötu 11

Garður:

Gerðahreppur, Melbraut 3
Raflagnavinnustofa Sigurðar Ingvarssonar, Heiðartúni 2

Njarðvík:

Hitaveita Suðurnesja, Brekkustíg 36
Toyota salurinn, Njarðarbraut 19

Mosfellsbær:

Dalsbú hf., loðdýrabú, Helgadal
Garðyrkjustöðin Gróandi, Grásteinum
Holtakjúklingur, Álafossvægi 40
Kjósarhreppur, Félagsgarði
Mosfellsbær, Háholt 2 Hlégarði
Reykjábúð hf, Suðurreykjum 1
S.P. sf., bifreiðaverkstæði, Aspartei 1

Akranes:

Akranesapótek, Suðurgötu 32
Bifreiðastöð Þórðar Þ. Þórðarsonar, Kirkjubraut 17
Bliksmiðja Guðmundar J. Hallgrímssonar, Akurbraut 11
Haraldur Böðvarsson hf., útgerð, Bárugötu 8-10
Hótel Barbró, Kirkjubraut 11
Hvalfjarðarstrandarhreppur, Hlöðum
Innri-Akraneshreppur, Ytra-Hólmi
Knörr hf., bátasmiði, Ágísbraut 28
Leirár- og Melahreppur, Neðra-Skarði
Magnús H Ólafsson arkitekt, Merkið 18
Sjúkraþjálfun Georgs Janussonar, Kirkjubraut 28
Skilmannahreppur, Galtarholti
Smurstöð Akraness sf., Smiðjuvöllum 2
Tannlæknastofan sf., Laugarbraut 11
Verkalýðsfélag Akraness, Kirkjubraut 40
Verslunarmannafélag Akraness, Kirkjubraut 40

Vélsmiðja Ólafs R. Guðjónssonar ehf, Smiðjuvöllum 6
Ægir ehf., útgerð, Ægisbraut 11

Borgarnes:

Blómabúð Dóru, Borgarbraut 1
Rafblik, rafverktaki, Borgarbraut 33
Safnahús Borgarfjarðar, Bjarnabraut 4-6
Skorradalshreppur, Grund
Sparisjóður Mýrasýslu, Borgarbraut 14
Sæmundur Sigmundsson sérleyfisbifreiðar, Brákarbraut 5
Vélabær Borgarfirði, Andakvíshreppi
Vírnet hf., Borgarbraut 74

Reykholt:

Hvítársíðahreppur, Sámssstöðum
Reynir Aðalsteinsson, Sigmundarstöðum, Hálsaveit

Vestmannaeyjar:

Baldur ehf., Birkhlið 5
Bergur hf., útgerð, Hrauntúni 46
Drangur ehf., Strandvegi 80
Eyjabúð, Strandvegi 60
Ísfélag Vestmannaeyja hf., Strandvegi 28
Karl Kristmanns, umboðs- og heildversl., Ofanleitisvegi 15-19
Skipalyftan ehf., Eiðinu
Trésmiðjan Börkur, Kirkjuvegi 10a
Útgerðarfélagið Sæhamar hf., Flötum 31
Vestmannaeyjabær, Ráðhúsinu

Reykjavík:

Hrafnista DAS, dvalarh. aldraðra R.vík og Hafnarf., Laugarási
Hreingermingarþjónusta, Reykjavíkurvegi 48
Hreinn, efnalaug, Hólagarði
Hreinsunardeild Reykjavíkur, Skúlatúni 2
Hugfang, Suðurlandsbraut 46
Hugmót hf., hugbúnaðarþjónusta, Skipholti 29
Hurðaborg Crawford hurðir, Skútuvogi 10c
Húseignarþjónustan, Laufásvegi 2a
Húsið hf., Skeifunni 4
Húsun hf., trésmiðja, Hamarshöfða 6
Höfðadekk hf., Taugarhöfða 15
Höfðagrill, Bildshöfða 12
Iðunnar Apótek, Domus Medica
Ísbú hf., Mjólnisholti 14
Íslandsbílaflutningar ehf., Eldshöfða 21
Ísleifur Jónsson hf., Bolholti 4
Íslensk tækni hf., Grensásvegi 14
Íslenska útflutningsmiðstöðin, Síðumúla 34
Ísloft, blikk og stálsmiðja hf., Bildshöfða 12
Ísmar hf., Síðumúla 37
Johan Rönnung hf., Sundaborg 15
Kaffi Milanó, Faxafeni 11
Karl K. Karlsson hf., Skútuvogi 5
Kaupmaðurinn á horninu, opið alla daga 10-22,
Stórholti 16
Kaupþing hf., Ármúla 13a
Keiluhöllin hf., Öskjuhlíð
Kórall sf., Vesturgötu 55

KPMG - Endurskoðun hf., Vegmúla 3
Kristján Karlsson, Melhaga 8
Kul, vélsmiðja, Smiðshöfða 17
Kven- og barnafataverslunin Stjórnur, Álfabakka 12
Kvenfatabúðin og Hattabúð Reykjavíkur, Laugavegi 2
Kynning og markaður - KOM ehf., Austurstræti 6
L. A. GEAR, Eikjuvogi 29
Landgræðslusjóður, Suðurlíð 38
Landslagsarkitektar Reynir og Þráinn, Þingholtsstræti 27
Lítla bílasalan, Skógarhlíð 10
Ljósber hf., raftækjaverslun, Faxafeni 14
Ljósop - Svipmyndir, Hverfisgötu 18
Loftorka Reykjavík hf., verktaki, Skipholti 35
Loftræstipjónustan, Ystabæ 11
Lótus, fataverslun, Álfamýri 7
Lyfjadreifing sf., Síðumúla 32
Lyngvík hf., fasteignamiðlun, Síðumúla 33
Lýsing hf., Suðurlandsbraut 22
Læknastofa Hallgríms, Suðurlandsbraut 48
Lögfræðiskrifstofa Jóns Sveinssonar, Barónsstíg 5
Lögmannsstofa Jóns Egilssonar, Knarrarvogi 4
Lögmennt Hafnarstræti 20,
Málmsteypa Ámunda Sigurðssonar, Skipholti 23
Mega Film, Klapparstíg 25
Meiraprófskóli S.G. - sími 581 1919, Suðurlandsbraut 16
Mosaik hf., Hamarshöfða 4
Múlalundur, vinnustofa S.Í.B.S., Hátúni 10c
Múrarameistarafélag Reykjavíkur, Skipholti 70

Myndir ehf., Depluhólum 5
Námsflokkar Reykjavíkur, Fríkirkjuvegi 1
Neyðarlínan hf., Skógarhlíð 14
Nótan sf., Miklubraut 68
Nýja bíó hf., Skipholti 31
Optima, Ármúla 8
Orkuveita Reykjavíkur, Suðurlandsbraut 34
OROBLU sokkabuxur, Bildshöfða 14
Osta- og smjörsalan sf., Bitruhálsi 2
ÓK endurskoðun, Klyfjasei 26
Passamyndir, Laugavegi 178
Perlan hf., veitingahús, Öskjuhlíð
Plús Film hf., Ármúla 38
Plúsmarkaðurrinn, Hátúni 10b
PON, Pétur O. Nikulásson sf., Tryggvagötu 16
Prentval, Súðarvogi 7
Price Waterhouse Coopers ehf, Höfðabakka 9
R. Sigmundsson hf, siglingatækjapjónusta, Tryggvagötu 16
Raf-Ós hf., rafverktaki, Kambaseli 21
Rafstilling ehf., Dugguvogi 23
Raftækjapjónusta Trausta hf., Síðumúla 9
Rauði kross Íslands, Efstaleiti 9
Remedia hf., Suðurlandsbraut 52
Reykjavíkurhöfn, Tryggvagötu Hafnarhúsi
Réttingaverkstæði Bjarna Gunnarssonar, Bildshöfða 14
Rikki Chan, veitingasala, Kringlunni 8-12
Rúllugerðin Vesturgötu, Vesturgötu 21a
Rúmfatalagerinn hf., Skeifunni 13

LANDS SÍMINN

spron

SPARISJÓÐUR REYKJAVÍKUR OG NÁGRENNIS

SPARISJÓÐUR
HAFNARFJARÐAR

Brunamálastofnun ríkisins

Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið

SÍLD & FISKUR

KJÖTVINNSLA
DALSHRAUNI 9b HAFNARFIRÐI

NÓT SÍRÍUS

TRYGGINGA-
MIÐSTÖÐIN HF